

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการอ่านของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ความสำคัญของการอ่าน
 - 1.2 ความหมายของการอ่าน
 - 1.3 องค์ประกอบของการอ่าน
 - 1.4 แนวความคิดในการพัฒนาการอ่าน
 - 1.5 พัฒนาการด้านการอ่านของเด็กปฐมวัย
 - 1.5.1 ลักษณะการเรียนรู้การอ่าน
 - 1.5.2 ขั้นตอนของพัฒนาการในการอ่านของเด็กปฐมวัย
 - 1.5.3 ระดับพัฒนาการด้านการอ่าน
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านและการเรียนรู้การอ่านของเด็กปฐมวัย
 - 1.7 ปัจจัยที่ส่งเสริมการอ่าน
 - 1.8 การปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน
 - 1.9 บทบาทของผู้ปกครองต่อการอ่านของเด็กและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

การอ่าน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็ก
 - 2.1 ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก
 - 2.2 ความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก
 - 2.3 หนังสือสำหรับเด็กกับการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก
 - 2.4 ลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5 การเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปกครองต่อการอ่านของเด็ก

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการด้านการอ่านของเด็กปฐมวัย

1.1 ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้หลายประการด้วยกัน คือ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2538 : 6) สรุปความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น การฟัง

2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

3. หนังสือเก็บไว้ได้นานกว่าอย่างอื่น

4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิดและสร้างจินตนาการได้เองขณะอ่าน

5. การอ่านส่งเสริมให้สมองดี มีสมาธิมากกว่าอย่างอื่น

6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตัวเอง

7. หนังสือมีหลายรูปแบบและราคาถูกกว่าสื่ออื่น ๆ

8. ผู้อ่านเกิดความคิดได้ด้วยตัวของตัวเองในขณะที่อ่าน

9. ผู้รักการอ่านจะรู้สึกมีความสุข

บันลือ พฤษะวัน (2532 : 10–11) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นหัวใจของการพัฒนาทักษะทางภาษาแล้ว การอ่านยังมีความสำคัญจำเป็นแห่งชีวิตอีกนัยหนึ่งการ

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้การเรียนการสอนย่อมพบอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไป หงอยเหงา เก็บกด หรือมีจะนั้นจะแสดงออกต่าง ๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มี ครุจำเป็นต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือแก้ไข (ซ่อมเสริม) ตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรกทันที

2. เด็กที่อ่านได้ย่อมได้รับการยอมรับ สามารถร่วมเล่นร่วมเรียนกับเพื่อน ๆ ได้ดี ตรงกันข้ามกับการที่เด็กมีอุปสรรคในการอ่านย่อมขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจ ในตนเอง

3. การอ่านได้ อ่านเป็น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะไม่ว่าโรงเรียนหรือสถานบันใดในโลก ก็ไม่อาจจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อ่านสมบูรณ์ที่สุด การอ่านจึงเป็นเครื่องมือที่เด็กจะค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างจุใจ หรือตามความจำเป็นของเด็กเหล่านั้นได้ดี

4. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบธุรกิจ การปรับปรุงอาชีพ เมื่อพ้นวัยประถมศึกษา อาจเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง

5. การอ่านมีความจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดี ข้าราชการเหตุการณ์ของ บ้านเมือง การปกครอง ที่พลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือแก่ทางราชการได้ดี

6. การอ่านจะเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการพินิจ เลือกรับ คัดสินใจที่จะ เลือกตัวแทนในด้านการเมือง การปกครอง อันเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7. การอ่านย่อมเป็นกิจกรรมที่สำคัญจะช่วยให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ โดยใช้การอ่าน ทั้งยังจะได้รับความเพลิดเพลินช่วยพัฒนาจิตใจและอื่น ๆ ได้ดี อีกด้วย

8. การอ่านจะทวีความสำคัญมากขึ้น โดยลำดับที่จะช่วยให้รอบรู้ถึง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสาร การพยากรณ์อากาศ เพื่อการปรับตน ปรับปรุงอาชีพ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเพียงใด การอ่านก็จะทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงบรรยายถึง ความสำคัญของการอ่านหนังสือในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2530 ของสมาคม ห้องสมุดแห่งประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ ด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น การฟัง

2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีการจำกัดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหนมาไหนได้

3. หนังสือเก็บไว้ได้นานกว่าสื่ออย่างอื่น ซึ่งมักจะมีอายุการใช้งาน โดยจำกัด

4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิดและสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน

5. การอ่านส่งเสริมให้มีสมองดี มีสมาธิมากกว่าและมากกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งนี้ เพราะขณะอ่านจิตใจจะมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ

6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตัวเอง จะอ่านคร่าว ๆ อ่านละเอียด อ่านข้าม หรือทุกตัวอักษร เป็นไปตามใจผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มใดก็ได้ เพราะหนังสือ มีมากสามารถเลือกอ่านเองได้

7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบและราคาถูกกว่าสื่ออื่น จึงทำให้สมองผู้อ่านเปิดกว้าง สร้างแนวคิดและทักษะได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ติดอยู่กับแนวคิดใด ๆ โดยเฉพาะ

8. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเองวินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้งหนังสือบางเล่มสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดี (จินตนา ไบกาซูยี. 2534 : 58)

วรรณิ โสภประยูร (2534 : 154) กล่าวว่า การอ่านมีความสำคัญต่อทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะปัจจุบันต้องอาศัยทักษะ การอ่านในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ รวมไปถึงทักษะการฟัง การพูด การเขียน ทั้งในกิจกรรมส่วนตัว การศึกษา การประกอบอาชีพต่าง ๆ ในสังคม และยังเป็น การช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไว้อีกด้วย

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญอีกอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ช่วยให้เกิดความรู้และ ความคิดเห็นเท่าทันความเป็นไปในสังคม และสามารถเลือกรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มากที่สุดในยุคปัจจุบันที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารที่ผ่านสื่อต่าง ๆ มากมายและหลากหลาย (อุทัย ภิรมย์รัตน์. 2541 : 27) เพราะฉะนั้นการอ่านจึงเป็นทักษะที่ต้องฝึกเช่นเดียวกับทักษะ อื่นๆ เด็กที่มีทักษะในการอ่านไว มีสมาธิในการอ่านต่อเนื่อง จับประเด็นความได้ชัดเจน มีอารมณ์และจินตนาการร่วมอยู่ด้วย ทำให้เกิดความคิดเป็นระบบและการรับรู้เป็นระบบ ซึ่งอานุภาพของการอ่านหนังสือจะนำเด็กไปสู่เส้นทางของความเป็นคนฉลาด (นิลดา หงส์วิวัฒน์. 2537 : 7-8)

สรุปได้ว่า การอ่านเป็นหัวใจของการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็น เป็นความต้องการ ของมนุษย์และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและ ประเทศชาติ การอ่านจึงเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ โดยเฉพาะกับ เด็กปฐมวัยเพื่อจะเป็นแนวทางในการใช้ภาษา และการพัฒนาการอ่านให้เจริญงอกงามต่อไป

1.2 ความหมายของการอ่าน

ปัจจุบันได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการอ่านอย่างกว้างขวางมากและมีการกล่าวถึงความหมายของการอ่านในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เกรย์ (Gray. 1984 : 10-11) การอ่าน คือ การเข้าใจภาษาของผู้เขียนและ ของสิ่งพิมพ์นั้น ๆ โดยการจับแนวความคิดจากกลุ่มคำและความหมายต่าง ๆ จากกลุ่มคำนั้น การอ่าน คือ ประสบการณ์ของผู้อ่านที่ช่วยทำให้เกิดทักษะ

แบทเลอร์และเคลย์ (นิตยา ประพตติกิจ. 2538 : 2 ; อ้างอิงจาก Batler and Clay. 1993) กล่าวว่า การอ่าน คือ การถ่ายทอดความหมายจากอีกคนหนึ่ง โดยอาศัยภาษา เป็นสื่อ โดยเขียนถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจตามความคิดและเจตนาของผู้เขียน ซึ่งการอ่านนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกับการพูด การออกเสียงเป็นคำ ๆ หรือหลายคำ ซึ่งรวมกันเข้าเป็นประโยคที่ให้ความหมายเมื่อเราอ่านนั้น มิได้จำกัดแต่การอ่านเพียงอย่างเดียว แต่การพูดเป็นรากฐานของการอ่านก็เริ่มด้วยวิธีนี้เช่นกัน

แฮริส และสมิธ (Harris and Smith. 1986 : 55) กล่าวว่า การอ่าน คือ แบบของการสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน โดยผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านตัวอักษร และตามลักษณะการเขียนของตน ผู้อ่านจะรับรู้สัญลักษณ์หรือตัวอักษรด้วยสายตาเป็นประการแรก จากนั้นก็จะค้นหาความหมาย หรือทำความเข้าใจกับสัญลักษณ์นั้น

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 54) การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมาย จากตัวอักษร คำที่ถูกจัดรวบรวมอยู่บนหน้ากระดาษไว้ เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการแสดง ออกมา ผู้อ่านจะรับรู้สัญลักษณ์นั้น

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2536 : 54) การอ่านเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน โดยเริ่มจากการที่ตาเห็นภาพหรืออักษร รับภาพ จำได้ เข้าใจความหมาย เลือกความหมายที่ดีที่สุดแล้วนำมาประมวล เปรียบเทียบและสรุปอย่างมีเหตุผล ทำให้เข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

อรุณณี สายเสมา (2536 : 11) ได้ให้ความหมายว่า การอ่านเป็นการแปล สัญลักษณ์ออกเป็นความหมาย ใช้สื่อความหมาย ความคิด ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนให้เข้าใจ ตรงกัน โดยผู้อ่านได้ประโยชน์จากการอ่าน

วรรณิ โสภประยูร (2537 : 121) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รับรู้และเข้าใจความหมายของคำ หรือ สัญลักษณ์โดยการแปลออกเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านไปด้วยตลอดเวลา

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2538 : 2) การอ่านเป็นการแปลความหมายของ ตัวอักษรออกมาเป็นความคิดและนำความคิดนั้น ไปใช้ประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเครื่องหมาย แทนคำพูดและคำพูดเป็นเพียงสิ่งที่ใช้แทนของจริงอีกทีหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่าน จึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำ

บันลือ พงุทชะวัน (2532 : 2) การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกเป็น คำพูดการผสมเสียง เพื่อใช้ในการออกเสียงให้ตรงกับคำพูด

สรุปได้ว่า การอ่าน คือ กระบวนการในการแปลความหมายของตัวอักษร เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียน การอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนในการแปล ความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด จึงต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของ ผู้อ่านเป็นพื้นฐาน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องรานั้น ๆ และสามารถทำความเข้าใจ และนำความคิดไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้

1.3 องค์ประกอบของการอ่าน

การอ่านของเด็กขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ดังที่ กู๊ดแมน (Goodman, 1974 : 25 – 27) กล่าวไว้ดังนี้

1. ความรู้ทางภาษา (Linguistic Knowledge) โดยในระยะแรกผู้อ่านจะ เรียนรู้ความสัมพันธ์เกี่ยวกับตัวอักษรและความหมายของคำ ต่อมาเมื่อผู้อ่านมีประสบการณ์ ในการอ่านมากขึ้นก็จะสามารถอ่านเพื่อความเข้าใจได้มากขึ้น
2. ประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน (Schema) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ เนื้อหาและความรู้เดิมที่ผู้อ่านมี
3. ความสมบูรณ์ของเนื้อเรื่องหรืองานเขียนนั้น (Conceptual or Semantic Completeness) ผู้อ่านจะไม่เข้าใจสิ่งที่อ่าน หากเนื้อเรื่องนั้นมีเนื้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ ยกเว้น ในกรณีที่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่อ่านมาก่อน
4. ความสามารถในการวิเคราะห์โครงสร้างของงานเขียน (Text Schema) งานเขียนแต่ละชิ้นมีลักษณะการเขียนและโครงสร้างที่แตกต่างกัน และยังสะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อคตินิยมวัฒนธรรมของผู้เขียนด้วย ดังนั้น หากงานเขียนเสนอเรื่องราวที่แตกต่าง ไปจากวัฒนธรรมและประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน การอ่านก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

เซริษา ใจแก้ว (2532 : 98) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการอ่าน ซึ่งพอจะกล่าวได้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางกายหรืออวกาศ โดยทั่วไป
2. องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา
3. องค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อมและอารมณ์
4. องค์ประกอบด้านความสามารถการจำแนก ความแตกต่างของสิ่งที่เห็น หรือความสามารถในการรับรู้ภาพที่เห็น

5. องค์ประกอบด้านการจำแนกภาพด้วยสายตา จำแนกด้วยหู และการจำรูปคำ
 6. องค์ประกอบด้านความสนใจและแรงจูงใจ
 7. องค์ประกอบอื่นด้านฐานะ เศรษฐกิจ สังคม
 8. องค์ประกอบด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
- วรรณิ โสมประยูร (2537 : 122-123) ได้สรุปองค์ประกอบทางการอ่านของเด็ก

ไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย
 - สายตา
 - ปาก
 - หู
2. องค์ประกอบทางด้านจิตใจ
 - ความต้องการ
 - ความสนใจ
 - ความศรัทธา
3. องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา
 - ความสามารถในการรับรู้
 - ความสามารถในการนำประสบการณ์เดิมไปใช้
 - ความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้อง
 - ความสามารถในการเรียน
4. องค์ประกอบทางประสบการณ์พื้นฐาน
5. องค์ประกอบทางวุฒิภาวะ อารมณ์ แรงจูงใจและบุคลิกภาพ
6. องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู ภาษาพูดที่แตกต่างกัน เด็กที่พูดสองภาษา ลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัว เจตคติต่อการเรียนรู้ด้านการอ่านของบุคคลในครอบครัวจะส่งเสริมด้านการอ่านของเด็กและประสบการณ์ด้านสังคมต่าง ๆ การสนทนาซักถาม การเล่นกับเพื่อน ๆ เป็นต้น ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นต่อพัฒนาการอ่านของเด็กปฐมวัย

ดังนั้น พัฒนาการอ่านของเด็กปฐมวัยของเด็กจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ

เช่น ความพร้อมของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความสนใจ การจำแนกด้วยสายตาและหู ความรู้

พื้นฐานประสบการณ์เดิม สภาพแวดล้อมทางด้านภาษา ครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ภาษาพูดของเด็ก เป็นต้น ที่ต้องคำนึงถึงในการที่จะจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านของเด็กให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะเรียนอ่านในชั้นที่สูงต่อไปได้ดี

1.4 แนวความคิดในการพัฒนาการอ่าน

บึงอร พานทอง (2541 ข : 22 - 24) กล่าวว่า มีวิธีการต่าง ๆ มากมายที่จะช่วยส่งเสริมการอ่าน โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มอ่านแต่บางวิธีก็สามารถใช้กับเด็กในระดับสูงขึ้นไปได้ วิธีการต่าง ๆ นั้น ได้แก่

1. วางพื้นฐานความรู้ทั่วไปและนำความรู้เดิมที่เด็กมีอยู่แล้วมาใช้ให้ได้ประโยชน์ในการเรียนการอ่าน มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยถึงความสำคัญของความรู้เดิมที่มีต่อการอ่านของผู้อ่านแต่ละคน ซึ่งมีความรู้กว้างขวางมากขึ้นเท่าใด ก็จะสามารถช่วยให้ทำความเข้าใจกับการอ่านข้อความต่าง ๆ ได้มากขึ้น เด็กที่เริ่มเรียนอ่านก็เช่นกัน เขาจะมีความรู้ทางด้านต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับหนึ่ง และถ้าหากเราสามารถจัดการเรียนการสอนที่ทำให้เด็กสามารถนำความรู้เดิมมาใช้ได้ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการเรียนการสอนนั้น ๆ ในทางตรงกันข้ามหากเด็กจะต้องเรียนรู้ในสิ่งใหม่ไม่เคยรู้มาก่อนไม่มีข้อมูลอื่น ๆ จะช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น เด็กจะเกิดความเบื่อหน่ายในที่สุด ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่จะได้ผลดีก็ต้องคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของเด็กแต่ละคนมาพิจารณาและรวมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนด้วย สิ่งซึ่งจะช่วยในการพิจารณาหลักสูตรและช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- 1.1 ครูเป็นผู้จัดหาหนังสือและอุปกรณ์การอ่านให้เด็กตามสภาพแวดล้อมและความสนใจของเด็กให้หลากหลายที่สุด หากมีเด็กที่มาจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกันก็อาจหาตัวอย่างหนังสือหรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่จะสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมหรือความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนก็ได้

- 1.2 ครูอาจพานักเรียนไปพบของจริง (Field trips) โดยพาไปชมสถานที่ต่าง ๆ เช่น สำนักพิมพ์ ห้องสมุด โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ เป็นต้น

- 1.3 การให้พื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ อาจทำได้โดยการอ่านให้เด็กฟัง คู่มือพจนาน์ หรือเชิญวิทยากรเฉพาะมาบรรยาย

1.4 ให้เด็กทำงานเดี่ยวหรือเป็นกลุ่ม เพื่อค้นคว้าในหัวข้อที่ตนสนใจ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป หรือให้มีการอภิปรายในสิ่งซึ่งสนใจร่วมกัน แล้วได้ไปพบเห็นหรืออ่านหนังสือเล่มเดียวกัน

2. กิจกรรมการอ่านให้เด็กฟัง กิจกรรมนี้ทำได้ทั้งเด็กเล็กและเด็กโต เด็กส่วนใหญ่จะชอบฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจที่ผู้ใหญ่หรือครูอ่านให้ฟัง เรื่องที่อ่านส่วนมากจะเป็นเรื่องที่คุณอ่านเองก็ชอบ เพราะอาจจะมีทั้งความสนุก ตื่นเต้น และให้คุณค่า ความพอใจ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้มากกว่าที่เขาจะอ่านเอง โดยเฉพาะกรณีที่เด็กเริ่มอ่านอาจจะไม่ค่อยสนุกหรือช้าซึ่งกับเรื่องเท่าที่ควรเพราะยังอ่านไม่เก่งนัก การอ่านให้เด็กฟังบางครั้งจะช่วยให้เด็กเดาข้อความหรือเนื้อเรื่องล่วงหน้าได้ ทำให้เกิดความสุข ทำท่าย และรักการอ่าน อยากมีโอกาสนำอ่านได้เก่ง ๆ เหมือนค้นแบบ คือ ผู้สอนนั่นเอง

3. ต้นแบบในการอ่าน (Reading Model) แสดงให้เด็กเห็นว่า การอ่านมีความสำคัญในชีวิตของคนเรา การอ่านจะทำให้ผู้อ่านได้ความรู้กว้างขวาง ทั้งในสาขาอาชีพของตนและนอกสาขาอาชีพ การอ่านทำให้เกิดความสนุกสนานถือเป็นงานอดิเรกได้เช่นกัน เพราะยิ่งอ่านมากจะยิ่งได้ความรู้กว้างขวางขึ้น อ่านเพราะรักที่จะอ่าน สนุกกับการอ่าน มิใช่อ่านเพราะถูกบังคับให้อ่าน หากสามารถเปลี่ยนความรู้สึกของเด็กว่า อ่านหนังสือเพราะรักที่จะอ่านแทนการถูกบังคับให้อ่าน จะเท่ากับเป็นการวางรากฐานการอ่านที่ดีที่สุด

4. จัดเวลาให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสอ่านเป็นประจำ บางครั้งเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า Sustained Silent Reading เป็นการจัดเวลาให้เด็กได้มีโอกาสอ่านเงียบ ๆ โดยเสรี จะอ่านอะไรก็ได้ครูอาจจัดหาไว้หรือเด็กจัดหามาเองตามความสนใจ แล้วให้ช่วงเวลาสัก 5 - 10 นาที

ในแต่ละวันให้เด็กได้อ่าน ครูก็ควรร่วมกิจกรรมด้วยเช่นกัน เป็นการแสดงแบบอย่างที่ดี อาจมีการอ่านบทกวีที่ไพเราะหรือบทละครบ้าง

5. พยายามโน้มน้าวให้เด็กเห็นความสำคัญของการอ่าน เห็นคุณค่าความรู้ ความสนุกสนานที่จะได้รับจากการอ่าน ได้เห็นแบบอย่างการเรียนภาษา การใช้ภาษาที่สำคัญ เด็กจะต้องเห็นความสำคัญของการอ่านด้วยตนเอง อ่านด้วยความยินดีและพอใจจะอ่าน มิใช่อ่านเพราะถูกบังคับ รู้จักค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้จากการอ่าน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต รวมทั้งการศึกษาในระดับสูงต่อไปจนถึงการดำรงชีวิตในอนาคต แม้จะจบการศึกษาแล้วก็ตาม การอ่านยังคงมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์เสมอ

6. พยายามโอนให้เด็กเข้าใจถึงกระบวนการอ่าน และสามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเด็กคนใดมีข้อบกพร่องในด้านใด เป็นหน้าที่ที่ผู้สอนจะต้องพยายามหาทางแก้ไข เสริมความรู้และประสบการณ์ การอ่านมากทำให้เด็กให้ความรู้กว้างขวางและรักการอ่านมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเขามีหลักเกณฑ์ว่าควรทำอะไรเมื่อพบปัญหาในการอ่านสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ความสนใจด้านการอ่านจะพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

แนวความคิดในการพัฒนาการอ่านของเด็กปฐมวัยมีมากมายหลายวิธี เป็นที่ทราบกันดีว่าแต่ละวิธีจะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ไม่มีวิธีใดดีที่สุดหรือเลวที่สุด เพราะในการนำไปใช้จะต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ดังนั้น ผู้สอนจึงควรมีความรู้ในการที่จะสามารถพิจารณาถึงความเหมาะสม ต้องรู้จักเด็กนักเรียนของตนเอง สภาพสังคม ความพร้อมในด้านต่าง ๆ นำมาประกอบกัน แล้วพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนของตนเอง

1.5 พัฒนาการด้านการอ่านของเด็กปฐมวัย

1.5.1 ลักษณะการเรียนรู้การอ่าน

นักภาษาศาสตร์ บัว บูชา และคณะ (2538 : 111) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ด้านการอ่านของเด็กว่า เด็กเริ่มสนใจด้านการอ่านเขียนตั้งแต่อายุ 2-3 ขวบ จุดเริ่มต้นของพัฒนาการด้านการอ่าน คือ สิ่งที่อยู่รอบตัว ป้ายโฆษณาจากกล่องต่าง ๆ ป้ายจราจร ฯลฯ เด็กเริ่มหาความหมายจากสิ่งเหล่านั้น เด็กเรียนรู้การอ่านจากหนังสือนิทาน เด็กเรียนรู้ว่าการอ่านเริ่มต้นจากซ้ายไปขวา จากบรรทัดบนมาบรรทัดล่าง เด็กเรียนรู้ตัวอักษรหรือคำศัพท์จากนิทานตามแต่ที่จะรับได้และจะสะสมพัฒนาการด้านการอ่านมากยิ่งขึ้น

ตามหลักทฤษฎีของชอมสกี (ภาวิณี แสนพิสุข. 2538 : 15; อ้างอิงจาก Chomsky. 1988) ซึ่งกล่าวว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับความสามารถที่จะเรียนรู้ภาษา เด็กเล็ก ๆ ไม่ถึง 1 ปี จะสังเกตเสียง ออกเสียงเล่น และเมื่ออายุ 1 ปีขึ้นไป เด็กเริ่มพูดภาษาเป็นคำ ๆ และเป็นประโยคได้เหมือนผู้ใหญ่ เมื่อประมาณอายุ 4 ปี เด็กจะเรียนรู้จากความหมาย ประสบการณ์และการเลียนแบบ เด็กเรียนรู้ที่จะพูดภาษาได้อย่างมีศรัทธา เรียนได้ตามธรรมชาติ นอกจากนี้เด็กเรียนรู้ภาษาจากกิจวัตรประจำวันภายในบ้าน เช่น พ่อแม่เล่นกับลูก เล่นนิทาน ร้องเพลง อ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน อธิบายหรือตอบสิ่งที่เด็กพบปะ เด็กจึงเรียนรู้ภาษาจากครอบครัวอย่างเป็นธรรมชาติ

ฉันทนา ภาคบงกช (2538 : 3) ได้สรุปลักษณะการเรียนรู้การอ่านไว้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้านการอ่านเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากตัวหนังสือต่าง ๆ ที่พบในสังคมรอบตัว เช่น สัญญาณจรรยา ป้ายชื่อร้าน ป้ายชื่อตามกล่องและซองสินค้า ที่คุ้นเคย ป้ายประกาศ ฯลฯ
 2. เด็กที่มีโอกาสอ่านหรือเห็นตัวหนังสือมากย่อมมีโอกาสพัฒนาด้านการอ่านได้รวดเร็ว
 3. เด็กเรียนรู้ด้านการอ่านได้ดีเมื่อสิ่งนั้นมีความหมายต่อเด็ก
 4. การอ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟังอย่างสนุกสนานอยู่เสมอ ช่วยให้เด็กพัฒนาการอ่านได้รวดเร็วและรักการอ่าน
 5. เด็กเรียนรู้ที่จะอ่านภาพจากนิทานและค้อย ๆ เรียนรู้เสียงพยัญชนะจากตัวหนังสือในนิทาน
 6. เด็กชอบอ่านข้อความที่ผู้ใหญ่ช่วยเขียน ถ่ายทอดความคิดของตนจากผลงานศิลปะของตน
 7. การมีโอกาสได้อ่านมากย่อมนำไปสู่การพัฒนาด้านการเขียนได้รวดเร็ว
- กู๊ดแมน (Goodman. 1968 : 13-26) นักจิตวิทยาภาษาศาสตร์ กล่าวว่า การอ่านไม่ใช่การแปลความทีละตัวอักษรหรือทีละคำ แต่เป็น “เกมการเดา” ที่ผู้อ่านใช้สิ่งชี้แนะในเรื่องตัวอักษรกับเสียงเรื่องกฎหรือไวยากรณ์ และเรื่องความหมายไปพร้อม ๆ กัน เพื่อสร้างความหมายของสิ่งพิมพ์ ดังนั้นการสอนอ่านที่มีความหมายแก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดนี้ก็คือ จะต้องเสนอเอกสารการอ่านที่มีลักษณะเป็น “ทั้งหมด” หรือ “องค์รวม” (Whole) และต้องมีความหมายด้วย
- กู๊ดแมน (Goodman. 1968 : 1-4) กล่าวว่า การเริ่มอ่านและเขียนของเด็กเทียบได้กับต้นไม้ที่กำลังเจริญเติบโต กล่าวคือ มันเป็น “รากแก้วของการอ่านออกเขียนได้” ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กเริ่มตระหนักว่าตัวหนังสือมีการสื่อความหมาย
- กมลรัตน์ คระนองเดช (2540 : 36) สรุปเกี่ยวกับการอ่านว่า เด็ก ๆ เริ่มตระหนักว่า ตัวหนังสือเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ มีความหมายและใช้ประโยชน์ในสิ่งแวดล้อมของเขา เด็กจะเห็นผู้ใหญ่ใช้ตัวหนังสือในหลายลักษณะ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ เขียนจดหมาย เขียนรายการซื้อของ อ่านรายการอาหารในภัตตาคาร อ่านป้ายชื่อร้านหรือโลโก้สินค้า สิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยตัวหนังสือหรือสิ่งพิมพ์นี้ทำให้เด็กตระหนักได้เร็วว่า ตัวหนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีความหมายและทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ

เด็กปฐมวัยจะมีการเรียนรู้ด้านการอ่าน ได้ดีและรวดเร็วเป็นไปตามธรรมชาติ เด็กจะต้องมีโอกาสในการอ่านหรือเห็นตัวหนังสือบ่อย ๆ และได้รับการส่งเสริม การยอมรับ สนับสนุนจากผู้ใหญ่เป็นอย่างดี เด็กจึงจะมีพัฒนาการในการอ่านได้รวดเร็วและรักการอ่าน ได้

1.5.2 ขั้นตอนของพัฒนาการในการอ่านของเด็กปฐมวัย

การพัฒนาการอ่านของเด็กหรือผู้อ่านแต่ละคน จะมีทั้งความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่จากการเฝ้าดูพฤติกรรมกรรมการอ่านของเด็กหรือผู้อื่นที่เริ่มเรียน การอ่านจะพบว่ามีพฤติกรรมหลายอย่างที่เหมือน ๆ กัน ในที่นี้จะกล่าวถึงรายละเอียดใน ขั้นตอนพัฒนาการอ่านต่าง ๆ ของเด็กที่เริ่มเรียนก็อาจมีพฤติกรรมบางอย่างเข้าข่ายการพัฒนานี้ ก็ได้เช่นกัน โครเรน และคณะ (บัจอร พานทอง. 2541 ข : 24 – 25 ; อ้างอิงจาก Cochrane and other : 1984) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาการอ่านเป็นดังต่อไปนี้

1. ขั้นก่อนที่จะสามารถอ่านได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ

การเรียนรู้การอ่านในขั้นนี้จะเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นถึงความสัมพันธ์ ของตนเองกับหนังสือว่าหนังสือคืออะไร และควรจะทำปฏิบัตต่อหนังสือนั้น ๆ อย่างไร ในขั้นนี้ เด็กจะไม่สามารถอ่านหรือทำความเข้าใจหนังสือได้ด้วยตนเองจะต้องมีผู้อื่นเข้ามาช่วย สามารถ แยกย่อยออกได้เป็นสามระยะ คือ

1.1 ระยะการเริ่มเรียนรู้ เป็นขั้นเริ่มตั้งแต่เกิดซึ่งเด็กคือผู้อ่านจะยังไม่รู้จักหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ว่าคืออะไร แต่จะเรียนรู้ขึ้นทีละน้อยจากประสบการณ์ จากสภาพแวดล้อมจะศึกษาว่าถือหนังสืออย่างไร แม้จะเริ่มจากการกลับหัวท้ายบ้างก็ตาม

1.2 ช่วงระยะที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกเหมือนตนเองเป็นผู้อ่าน ในขั้นนี้ เด็กโดยทั่วไปอายุประมาณ 2 ขวบ จะสามารถถือหนังสือได้ถูกทิศทาง ทราบว่าควรอ่าน จากซ้ายไปขวา จากบนลงล่าง เปิดหนังสือจากหน้าแรกไปหน้าสุดท้าย เด็กเริ่มให้ความสนใจ รูปภาพ และเกิดความสนใจความหมายของภาพต่าง ๆ

1.3 จะเป็นช่วงที่เด็กเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับตัวอักษร เด็กจะเริ่มมีความสามารถในการทำความเข้าใจตัวอักษรและเสียงต่าง ๆ ตลอดจนการนำไปใช้ในการอ่าน เริ่มรู้จักคำและนำไปใช้ได้ จำคำบางคำเป็นพิเศษ เช่น ชื่อตัวเอง และคำ 1 ที่พบบ่อย ๆ เด็กจะเรียนรู้และทราบความหมาย ตลอดจนสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้องก่อนคำอื่น ๆ

2. ชั้นสามารถอ่านได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ

ในชั้นนี้เด็กจะมีความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร เสียง และระบบภาษามากขึ้น ทราบความหมายของคำ และสามารถอ่านคำง่าย ๆ ในหนังสือที่ไม่เคยอ่านมาก่อน เริ่มเกิดความเชื่อมั่นในการที่จะนำความสามารถทั้งหมดในการอ่านมาใช้เพื่ออ่านในสิ่งที่ตนต้องการจะอ่าน ในชั้นนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ระยะเช่นกันคือ

2.1 ระยะที่มีความมั่นใจในการนำตัวบ่งชี้ในระบบภาษาต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันในกระบวนการอ่าน เริ่มมีความอยากอ่านมากขึ้น อยากอ่านให้ผู้อื่นฟังทุกครั้ง ที่มีโอกาส มีความสามารถเข้าใจคำ ๆ หนึ่ง ซึ่งใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ระยะนี้จะเกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ จากนั้นเด็กก็จะสามารถอ่านได้อย่างธรรมชาติ

2.2 ระยะที่สองนี้เด็กหรือผู้อ่านจะมีความสามารถในการอ่านได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น สามารถอ่านได้ด้วยตนเองและสนใจที่จะอ่านเพื่อความพอใจของตนเองมากกว่าที่จะอ่านให้ผู้อื่นฟังเหมือนในระยะเวลาที่ผ่านมา

2.3 ระยะที่มีทักษะการอ่าน ผู้อ่านที่พัฒนามาถึงระยะนี้จะเป็นผู้มีความสามารถในการอ่าน ระดับที่เลือกสิ่งที่ต้องการอ่านได้ด้วยตนเอง โดยมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ส่วนตัวที่ต้องการจะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่สนใจ

3. ความบกพร่องบางประการในการอ่าน

ขั้นตอนความสามารถในการอ่านของผู้อ่าน มักจะผ่านเป็นลำดับขั้น ดังที่กล่าวข้างต้นบางคนอาจจะพัฒนาไปตามลำดับอย่างรวดเร็ว แต่บางคนอาจจะต้องใช้เวลานานในบางขั้นตอนหรือใช้เวลาสั้นกว่าผู้อื่นในบางขั้นตอน แต่ก็สามารถผ่านไปได้อย่างดีตามลำดับ แต่บางคนอาจเกิดปัญหาไม่สามารถพัฒนาผ่านขั้นตอนการพัฒนาการอ่านไปได้อาจต้องได้รับการช่วยปรับปรุงชี้แนะ จึงจะสามารถประสบความสำเร็จ ข้อบกพร่องของผู้อ่านกลุ่มนี้มักจะเกิดจาก

3.1 เด็กกลุ่มนี้ไม่พยายามทำความเข้าใจเนื้อเรื่องตามตัวอักษรที่ปรากฏ จะให้ความสนใจรูปภาพประกอบมากกว่าและเล่าเรื่องตามจินตนาการ

3.2 เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมตรงข้ามกับกลุ่มแรก จะเป็นผู้ที่เน้นด้านการอ่านออกเสียงให้ความสนใจรูปภาพประกอบมากกว่าและเล่าเรื่องตามจินตนาการ

3.3 เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมตรงข้ามกับกลุ่มแรก จะเป็นผู้ที่เน้นด้านการอ่านออกเสียงของพยัญชนะหรือคำต่าง ๆ ให้ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดทั้งที่บางครั้งก็ไม่ทราบความหมาย

3.4 ไม่เกิดความสนใจไม่เห็นความสำคัญของการอ่านว่าจะเป็นการไปสู่อะไรต่าง ๆ ของตนในอนาคตจะพยายามหลีกเลี่ยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอ่านทั้งสิ้น

ไบรอัน (Bran. 1992 : 15-19) ได้กล่าวถึงขั้นของพัฒนาการด้านการอ่านดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการอ่าน

ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่เด็กเรียนที่จะอ่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

1.1 ก่อนการอ่าน (Early Emergent) ในขั้นนี้เด็กเรียนรู้การอ่านโดยใช้หนังสือเป็นแนวทางในการอ่านตามระดับความสามารถ โดยการจำเรื่องราวรูปภาพในแต่ละบท การเปิดหนังสือจากซ้ายไปขวา

1.2 การแรกเริ่มการอ่าน (Emergent Reading) ในขั้นนี้เด็กเริ่มเรียนรู้ในการแยกแยะ เด็ก ๆ ได้ยินเรื่องราว โคลงกลอน และร้องเพลง เขาเริ่มเรียนรู้ในการอ่านและตอบสนองต่อเรื่องราวในหนังสือ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเริ่มอ่าน (Early Reading)

เด็ก ๆ ในขั้นนี้เริ่มเรียนการอ่าน ต้องการสื่อและหนังสือหลากหลายในการสนับสนุนทักษะในการอ่านอย่างมีระบบ เขาเรียนรู้เรื่องราวในหนังสือและเรื่องราวที่ใช้ต้องเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เรียนรู้และเข้าใจถ้อยคำที่เป็นประโยคว่าเป็นประเด็นสำคัญหรือเรื่องที่สำคัญ สามารถโยงภาพเข้ากับคำหรือตัวหนังสือและเริ่มใส่ใจกับการออกเสียงตามคำ

ขั้นที่ 3 ขั้นการอ่าน (Fluency Reading)

เด็กขั้นนี้จะเรียนอ่านและเพิ่มพูนคำศัพท์ เขาต้องการเวลาในการที่จะอ่านอย่างมีอิสระ การฝึกหัดและการจัดระบบด้วยตนเอง เด็กอาจจะไม่มั่นใจแต่พยายามที่จะจำคำ การสังเกตและให้ตัวบ่งชี้ เช่น ในการออกเสียงจะเริ่มพัฒนาปรับปรุงในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาทักษะทางภาษาและผลสำเร็จของเด็กจะขึ้นอยู่กับพัฒนาการขั้นที่ 1 เป็นสำคัญ

นักการศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านของเด็ก คือ โครเรน และคณะ (Brewer. 1995 : 218 ; citing Cochrane and others. 1984) ได้อธิบายพฤติกรรมการอ่านไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเกิดความรู้สึก (Magical Stage)

เด็กจะเรียนรู้ว่าสัญลักษณ์ของหนังสือต่าง ๆ เริ่มคิดว่าหนังสือเหล่านั้นมีความสำคัญ ข้างมองที่หนังสือ หยิบจับหนังสือขึ้นมาถือไว้บ่อยครั้งจะเป็นหนังสือที่เขาชอบ

2. ขั้นเกิดแนวความคิด (Self - Concept Stage)

เด็กพิจารณาตัวเองว่าเป็นผู้อ่าน เริ่มเข้าไปผูกพันกับกิจกรรมการอ่าน อาจจะเสแสร้งอ่านให้ความหมายของหนังสือจากรูปภาพต่าง ๆ หรือประสบการณ์เดิมใช้ภาษาคำง่าย ๆ หนังสือแม้ว่าจะไม่เข้ากับเนื้อเรื่อง

3. ขั้นเชื่อมต่อการเป็นผู้อ่าน (Bridging Reader Stage)

เด็กให้ความสำคัญกับตัวอักษรสามารถเลือกคำที่คุ้นเคย สังเกตคำต่าง ๆ อ่านเรื่องที่เขียนได้ อ่านตัวหนังสือจากบทกวี เพลงกลอนกล่อมเด็ก เด็กจะเชื่อว่าพยางค์แต่ละพยางค์ คือ คำหนึ่งคำ เกิดความขัดแย้งในการจับคู่ตัวอักษรและเสียงอ่าน เริ่มระลึกถึงตัวอักษรได้

4. ขั้นทะยานสู่ผู้อ่าน (Take-off Reader Stage)

เด็กเริ่มใช้ 3 ระบบชี้แนะเข้าด้วยกัน (เสียง ความหมาย โครงสร้างประโยค) เด็กตื่นตัวกับการอ่าน เริ่มคุ้นเคยกับบริบทใส่ใจต่อตัวหนังสือที่อยู่รอบตัวและอ่านทุก ๆ อย่าง (เช่น กล่องใส่อาหาร ฉลากและเครื่องหมายต่าง ๆ เป็นต้น) อันตรายในขั้นนี้คือ เด็กจะให้ความสำคัญกับตัวอักษรแต่ละตัวมากเกินไป

5. ขั้นอ่านได้โดยไม่ต้องพึ่งพิง (Independent Reader Stage)

เด็กสามารถอ่านหนังสือต่าง ๆ ที่ไม่เคยอ่านได้ สามารถให้ความหมายจากตัวหนังสือ จากประสบการณ์เดิมและจากตัวชี้แนะของผู้เขียนได้ สามารถเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ได้ง่าย ๆ แต่จะเป็น โครงสร้างและเนื้อเรื่องพื้น ๆ เท่านั้น ๆ

สรุปได้ว่า พัฒนาการด้านการอ่านของเด็กปฐมวัยจะดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องของเด็กจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาการอ่านของเด็กในช่วงหนึ่ง ๆ จะช่วยให้สามารถกำหนดกิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการอ่านให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของเด็กอย่างถูกต้อง และ

เหมาะสม โดยเฉพาะช่วงการเชื่อมต่อการเป็นผู้อ่าน ซึ่งเด็กเริ่มรู้จักสังเกตคำต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาการอ่านต่อไป

1.5.3 ระดับพัฒนาการด้านการอ่าน

ฉันทนา ภาคบงกช (2538 : 1-4) ได้กล่าวว่า ความก้าวหน้าทางการอ่านในเด็กปฐมวัยจะประเมินได้จากพัฒนาการทางด้านการอ่าน ดังต่อไปนี้

1. การแสดงออก เด็กมีความสนใจอ่านอย่างเป็นธรรมชาติ มีความกระตือรือร้นและมั่นใจในการเขียนสิ่งแปลกใหม่ แสงงานิทานใหม่ ๆ มาอ่าน
2. ความเป็นอิสระ สามารถเลือกนิทานได้อย่างเหมาะสม แก้ปัญหาของตนเองได้
3. ความเข้าใจพื้นฐานทางภาษา สามารถรู้คำศัพท์ที่ใช้พูดอย่างกว้างขวาง คาดคะเนได้ว่าสิ่งใดช่วยให้พบคำตอบได้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้
4. การพูด แสดงออกอย่างมีความคล่องแคล่ว อ่านให้ฟังอย่างมั่นใจ ชุ่มเสียงแสดงถึงความเข้าใจและใช้วลีประกอบได้ดี
5. มีเทคนิคการอ่าน รู้ว่าหนังสือประกอบด้วยข้อความเมื่อพบว่าอ่านแล้วไม่เข้าใจจะพยายามแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง

ส่วนความก้าวหน้าทางภาษาด้านความเข้าใจภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย ฉันทนา ภาคบงกช ได้เสนอแนะให้ประเมินได้จากลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความสนุกสนาน ความก้าวหน้าที่จะทราบว่า การอ่านที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการแสดงออกในเรื่องการตอบสนองด้านอารมณ์ มีความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอ่านด้วยกัน และอ่านหนังสือหลายเล่มเพิ่มขึ้น
2. การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางภาษาด้านความเข้าใจของเด็กที่แสดงออกจากการเขียน เช่น การวาดการ์ตูน หรือวาดภาพต่อกันเป็นเรื่องราว เติร์มเทปและหนังสือสำหรับอ่าน
3. การนำเสนอ ซึ่งเด็กสามารถแสดงออกได้ดังนี้
 - 1) เล่าถึงภาพที่วาด
 - 2) มีท่าทางขณะอ่านนิทานหรือคำคล้องจอง
 - 3) แนะนำหรือโฆษณาหนังสือ

4) ใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียนหรือภาษาที่ยาก

5) เลือกหนังสืออ่านและบอกได้ว่าเล่มน่าสนใจมากที่สุด เล่มใดมี

ประโยชน์มากที่สุดและบอกเหตุผลประกอบได้

6) เล่นบทบาทสมมติหรือแสดงท่าทางประกอบการอ่าน

7) เสนอทัศนะเกี่ยวกับสังคมและปัญหาสภาพแวดล้อม

8) แปลงนิทานและคำคล้องจองแสดงเป็นละคร

อัญชลี วงศ์หล้า (2533 : 10-11) ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านการอ่าน

ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติไว้ว่า ในระยะแรกที่อ่านหนังสือให้เด็กฟัง เด็กจะตั้งใจฟังและดูรูปภาพในแต่ละหน้า ผู้อ่านควรชี้คำที่อ่านไปเรื่อย ๆ โดยไม่บังคับให้เด็กดูตามเพราะในระยะต่อมาเด็กจะเริ่มสนใจคำอ่านเองและพัฒนาพฤติกรรมในการอ่านต่อไปตามลำดับ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มเข้าใจว่าตัวหนังสือสามารถสื่อความหมายได้เหมือนภาษาพูด เด็กจะเขียนแบบที่ผู้ใหญ่อ่าน คือ จะชี้ที่คำอ่านและอ่านหนังสือด้วยภาษาพูดของตนเอง ซึ่งคนละใจความกับหนังสือที่อ่าน ตอนแรกชี้สะเปะสะปะไปที่คำต่าง ๆ ขณะอ่านและพัฒนาจนสามารถชี้ได้ตามทิศทางที่ถูกต้องจากซ้ายไปขวา จากบรรทัดบนลงมาบรรทัดล่าง อย่างนี้เรียกว่าจนหมดหน้ากระดาษแล้ว จึงเลิกไปอ่านหน้าต่อไปทางซ้ายมือก่อน

ระยะที่ 2 ใช้ภาษาหนังสือ จะบรรยายภาพด้วยคำบางคำที่ใช้ในหนังสือ

ระยะที่ 3 บรรยายภาพในหนังสือได้ถูกต้อง เด็กจะเริ่มเรียนรู้ว่าคำบรรยายในแต่ละหน้าจะต้องสอดคล้องกับรูปภาพในหน้านั้น ๆ

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

งานวิจัยในต่างประเทศ

มอร์โร (Morro, 1993 : 534-537) ได้ศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการอ่านและการเขียนขณะเล่น โดยทดลองกับเด็กปฐมวัยดังนี้

กลุ่มที่ 1 จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ คือ กระดาษ ดินสอ และหนังสือต่าง ๆ ที่ครูคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมการใช้วัสดุต่าง ๆ

กลุ่มที่ 2 จัดสภาพแวดล้อมเป็นการเล่นสมมติ ในเรื่องคลินิกสัตว์แพทย์ มีการจัดสถานที่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเครื่องเล่น และนำวัสดุในการอ่านเขียนต่าง ๆ มาประกอบการเล่น โดยการแนะนำการใช้วัสดุอุปกรณ์และการเล่น

กลุ่มที่ 3 จัดสภาพแวดล้อมเหมือนกลุ่มที่ 2 แต่ไม่มีครูแนะนำ

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

จากการสังเกตพฤติกรรมพบว่าในกลุ่มที่ 1 และ 2 จะมีจำนวนเฉลี่ยของเด็กที่เข้าทำกิจกรรมและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการอ่านและเขียนในระหว่างการเล่น เช่น การอ่านอักษร การเล่าเรื่อง การอ่านออกเสียง การอ่านให้เพื่อนฟัง การวาดภาพ การขีดเขียน การเขียนตามรอย การคัดลอกคำและประโยค ฯลฯ มากกว่ากลุ่มที่ 3 และ 4 และพบว่าพฤติกรรมในการอ่านและการเขียนของเด็กจะเกิดขึ้นอย่างเต็มใจและสมัครใจ และมีมากในช่วงเล่นอิสระ โดยครูมีบทบาทในการจัดเตรียมและแนะนำวิธีใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาให้กับเด็ก

นูเนน และรอสกอส (Neuman & Roskos. 1990 : 214-221) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของศูนย์เล่นอิสระให้เป็นการเล่นสมมติ 4 เรื่อง คือ ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องสมุด สำนักงาน และห้องครัว สิ่งพิมพ์ ป้ายข้อความ ภาษาเขียนต่าง ๆ กระดาษ ดินสอ ปากกา เป็นต้น เข้าไปในการเล่นและสังเกตพฤติกรรม พบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอ่านการเขียนในระหว่างเล่นเพิ่มสูงมากขึ้น และช่วยให้เด็กมีการติดต่อ มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้นอีกด้วย จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ทางการอ่านที่ตอบสนองต่อการอ่านจะส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านของเด็กและช่วยให้เด็กมีความสามารถอ่านรู้คำศัพท์และสนใจในการอ่านมากขึ้นได้ นอกจากนี้บทบาทครูในการจัดกิจกรรมให้เด็กอิสระในการเลือกทำกิจกรรม ได้โดยเสรี ได้แบบอย่างในการอ่านจากครู ได้รับการยอมรับ การส่งเสริมแรงในการทำกิจกรรมน่าจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่สูงขึ้นเช่นเดียวกัน

1.7 ปัจจัยที่ส่งเสริมการอ่าน

สมิทและจอห์นสัน ได้อธิบายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีต่อการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านของเด็กไว้ดังนี้ (Smith and Johnson. 1976 : 20-27)

1. ระดับสติปัญญา การอ่านจัดเป็นงานประเภทหนึ่ง que เด็กจะต้องพัฒนาให้เกิดความสำเร็จ การพัฒนาการอ่านนี้ พบว่าเด็กบางคนจะทำได้ดีกว่าเด็กบางคน และทั้งนี้เนื่องมาจากระดับสติปัญญาที่ไม่เท่ากันนั่นเอง ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการอ่านและระดับสติปัญญามีความสัมพันธ์กันสูง

2. ทักษะขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความพร้อม การเริ่มต้นสอนอ่าน จะต้องคำนึงถึงความพร้อมและความสามารถของเด็กควบคู่กันไป เพราะการอ่านต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ ที่เป็นทักษะย่อย ๆ ประกอบกัน เช่น การใช้สายตา การใช้อวัยวะในการออกเสียง

เป็นต้น การที่รอให้เด็กพร้อมหรือเตรียมความพร้อมในการอ่านนี้ จะช่วยการป้องกันความล้มเหลวในการอ่านที่จะเกิดขึ้น

3. แรงจูงใจ แรงจูงใจที่จะทำให้เด็กอ่าน มีทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก แรงจูงใจภายในเกิดจากการค้นพบคุณค่าของการอ่านด้วยตนเอง เช่น ได้เห็นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัว ได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนานจากเรื่องที่อ่าน เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจภายนอกได้มาจากการส่งเสริมของพ่อแม่ ครู อาจารย์ และเพื่อน ๆ ในรูปของการให้รางวัล คำชมเชย การรายงาน การแนะนำด้านการอ่าน เป็นต้น

4. สภาพร่างกาย เด็กที่มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง จะเขียนอ่านได้ดีกว่าเด็กที่เจ็บป่วยเป็นประจำ ความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย ได้แก่ ปวดฟัน ปวดหัว ไม่สบาย เจ็บตา จะทำให้เด็กขาดสมาธิและต้องขาดเรียนบ่อย ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนการอ่านของเด็ก

5. สภาพภาพทางอารมณ์ ทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือครู ต่างตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและพยายามคาดหวังให้เด็กเป็นคนอ่านหนังสือเก่งและคล่องแรงกดดัน ความคาดหวัง การทะเลาะเบาะแว้งกันภายในบ้าน การหย่าร้างของพ่อแม่ ความวิตกกังวลต่าง ๆ นานา จะทำให้สภาพอารมณ์ขาดความมั่นคง และเข้ามารบกวนสมาธิของการอ่าน ทำให้พัฒนาการอ่านเกิดปัญหา เด็กที่มีสภาพอารมณ์นี้ย่อมประสบความยากลำบากในการเขียน อ่านให้ได้ผล

6. สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จะมีผลต่อการอ่านของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวรักการอ่าน อ่านหนังสือเป็นประจำและรู้คุณค่าของการอ่านจะมีความรู้และชำนาญมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวไม่สนใจการอ่าน และไม่เคยพูดถึงเรื่องราวต่าง ๆ และสิ่งต่าง ๆ ที่ได้อ่าน ส่วนสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน เช่น จำนวนหนังสือที่มีอยู่ ประเภทของหนังสือ และการสนับสนุนของครู จะมีอิทธิพลดึงดูดความสนใจของเด็กเข้าไปสู่การอ่านหนังสือได้

7. จัดโปรแกรมการอ่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านได้แสดงความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอ่านนั้น จะมีอิทธิพลต่อการอ่านมาก นอกจากนี้ขึ้นอยู่กับอุปกรณ์และวิธีการสอนและประเภทของหนังสือ และการสนับสนุนของครูจะมีอิทธิพลดึงดูดความสนใจของเด็กเข้าไปสู่การอ่านหนังสือได้ จะเห็นได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการอ่านล้วนเป็นสิ่งที่ครูและผู้ปกครองจะต้องช่วยกันสร้างเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็ก จึงจะทำให้การอ่านนั้นประสบผลสำเร็จได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กจะต้องขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา วุฒิภาวะ ความพร้อมทางด้านร่างกายและอารมณ์ จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ให้ความสนใจ และยกย่องชมเชยเด็กเมื่อเด็กพบคุณค่าของการอ่านด้วยตนเอง

วิธีการอ่านที่จะส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านมีหลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีการส่งเสริมการอ่านโดยตรง ดังนี้

สุพัตรา ชุมเกตุ (2522 : 124-126) ได้รวบรวมกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน แก่เด็กโดยตรงไว้ดังนี้

1. เล่านิทานให้เด็กฟัง กิจกรรมส่งเสริมการอ่านนี้เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เด็กจะสนใจฟังถ้าเรื่องที่เล่าตรงกับความสนใจไม่ยาวเกินไป ผู้เล่าต้องเล่าด้วยน้ำเสียงที่แสดง ความรู้สึกสอดคล้องกับความรู้สึกของตัวละคร แต่อย่าคัดเสียงมากเกินไป มีการแสดงท่าทางบ้าง ข้อสำคัญคือต้องมีหนังสือที่เล่าให้เด็กดูด้วย เพื่อความสนใจเด็กอยากอ่านหนังสือและควรพูด แนะนำเด็กว่า เรื่องที่สนุก ๆ ในทำนองนี้ยังมีอีกมาก อยู่ในหนังสืออะไรบ้าง

2. เลือกหนังสือให้เด็กอ่าน เป็นกิจกรรมสำหรับเด็กโตและวัยรุ่น เลือกหนังสือที่เห็นว่าดี เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งเป็นหนังสือที่มีอยู่ที่บ้านหรือมีอยู่ในห้องสมุด ของโรงเรียน แนะนำแก่เด็กว่าหนังสือเล่มนั้น ๆ คืออย่างไร สนุกตรงไหน ควรนำหนังสือมา ให้เด็กดูเพื่อจูงใจให้เด็กอยากอ่าน

3. เล่าเรื่องในหนังสือให้เด็กฟัง เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กโต และวัยรุ่น เป็นการเล่าโครงเรื่องอย่างย่อ ๆ เพื่อจูงใจให้เด็กเห็นว่าหนังสือเล่มนั้น ๆ น่าอ่าน ซึ่งต่างกับการเลือกหนังสือให้เด็กอ่าน เพราะการเลือกหนังสือเป็นการบอกว่าหนังสือเล่มนั้นดี อย่างไร สนุกตรงไหน

4. ให้เด็กเล่าเรื่องในหนังสือ โดยให้เด็กไปอ่านมาคนละ 1 เล่ม แล้วผลัด กันเล่า กิจกรรมนี้ใช้ได้กับเด็กทุกวัยที่อ่านหนังสือออกแล้ว

5. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กและ เด็กโต โดยผู้ปกครองนำหนังสือที่ดีเหมาะสมกับเด็กมาอ่านให้เด็กฟัง กิจกรรมนี้คล้ายกับ การเล่านิทานแต่การเล่านิทานเป็นการเล่าปากเปล่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟังไม่จำเป็นต้องอ่าน วันเดียวจบเล่มอาจจะอ่านวันละตอนก็ได้ เรื่องที่อ่านต้องสนุกเด็กจึงจะสนใจฟัง

6. ให้เด็กอ่านให้ฟัง เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองจัดได้ที่บ้าน โดยขอร้อง ให้ลูกหลานอ่านหนังสือให้ฟังในโอกาสที่เหมาะสม เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศที่ผู้ใหญ่ เคยอ่านให้เด็กฟัง

7. อภิปรายเรื่องในหนังสือ โดยเด็กและผู้ใหญ่ไปอ่านหนังสือมาแล้ว สนทนาให้ความเห็นเกี่ยวกับเด็กหนังสือเล่มนั้น กิจกรรมนี้ควรจัดสำหรับเด็กวัยรุ่น

8. การสร้างบรรยากาศที่บ้านให้เด็กอยากอ่านหนังสือ การสร้างบรรยากาศที่บ้านให้เด็กอยากอ่านหนังสือ โดยผู้ปกครองไปหาซื้อหนังสือที่เหมาะสมหรือเป็นประโยชน์กับลูกหลานเอามาไว้ที่บ้าน จัดชั้นหนังสือเข้ามุมใดมุมหนึ่งที่ห้องที่เด็กสามารถหยิบอ่านได้โดยสะดวก และเข้าไปดูได้ง่าย เมื่อเด็กเห็นหนังสือเตะตาบ่อย ๆ ก็จะหยิบออกมาอ่าน

9. พาเด็กไปชมนิทรรศการบรรยายเกี่ยวกับหนังสือ เมื่อมีการแสดงนิทรรศการหนังสือหรือการบรรยายเกี่ยวกับหนังสือ ผู้ปกครองและครูควรชักชวนเด็กไปชม เพื่อให้เกิดความสนใจหนังสือ

นอกจากนี้ยังมีวิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กโดยตรงอื่น ๆ อีกดังนี้

1. ซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน เป็นวิธีการส่งเสริมที่ผู้ปกครองนิยมใช้กันมากที่สุด การให้เด็กมีโอกาสเป็นเจ้าของหนังสือเล่มที่มีเรื่อง และรูปที่เด็กชอบสิ่งที่เขาสนใจและพอใจมากและถ้าให้เด็กมีที่เก็บหนังสือของเขาเอง โดยเฉพาะแล้วก็จะทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นเจ้าของหนังสือเล่มนั้นเป็นสมบัติส่วนตัวของเขามากขึ้น หรือถ้าผู้ปกครองจะหาหนังสือที่เขาชอบให้เป็นของขวัญแก่เด็กในบางโอกาสก็ยิ่งเป็นการดี เด็กบางคนอาจจะขอนำหนังสือที่ตนมีอยู่ไปโรงเรียนเพื่ออวดเพื่อน ๆ หากผู้ปกครองอนุญาตก็จะเป็นการช่วยให้เด็กมีความภูมิใจในหนังสือของตนเองเป็นเจ้าของ และจะรู้สึกชอบหนังสือเล่มนั้นมากยิ่งขึ้นด้วย (สิรินทร์ ช่วงโชติ. 2507 : 34) ถ้าเด็กไม่สนใจหนังสือที่ผู้ปกครองซื้อให้ ผู้ปกครองก็ไม่ควรฝืนใจหรือบังคับให้อ่าน เขาสนใจเมื่อมีอายุมากขึ้นหรือผู้ปกครองอาจใช้วิธีอื่นที่กระตุ้นให้เขาสนใจอยากอ่าน ถ้าผู้ปกครองพาเด็กไปร้านหนังสือด้วยก็ควรเปิดโอกาสให้เด็กเลือกหนังสือเอง โดยผู้ปกครองเพียงช่วยชี้แนะหนังสือที่ดีให้ก็จะช่วยให้ได้หนังสือที่ตรงกับความสนใจของเด็ก

2. พาเด็กไปอ่านหนังสือในห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชน หนังสือสำหรับเด็กไว้บริการเด็กด้วย ในวันหยุดผู้ปกครองพาเด็กไปอ่านหนังสือในห้องสมุด แนะนำหนังสือที่ดีให้และส่งเสริมให้เด็กยืมหนังสือมาอ่านที่บ้าน เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประโยชน์จากห้องสมุด

3. ให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ต่อการอ่านของเด็ก ถ้าเด็กอ่านหนังสือแล้วพบคำหรือสำนวนภาษาที่ไม่เข้าใจผู้ใหญ่ต้องพยายามอธิบายให้เด็กเข้าใจ มิฉะนั้นเด็กจะรู้สึกว่าการอ่านหนังสือไม่น่าเบื่อ ไม่น่าสนุก และจะไม่สนใจอ่านอีก ผู้ใหญ่อาจชี้แนะให้เห็น

ความไพเราะของภาษา เลือกตอนที่ไพเราะมีเจตคติให้จำจะช่วยให้เด็กเห็นประโยชน์ของการอ่านมากขึ้น

4. จัดเวลาอ่านหนังสือ ซึ่งคนในบ้านจะได้มาร่วมอ่านพร้อมกัน ถ้ามีบุตรหลายคนควรจัดหาหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กขนาดกลางคือ เด็กโตก็ฟังได้ เด็กเล็กก็เข้าใจ และเพิ่มความรู้ให้สูงขึ้น (ส. สุขเกษม. 2517 : 45)

วิธีส่งเสริมการอ่านแก่เด็กทางอ้อม มีหลายวิธีเช่น

1. อ่านเป็นตัวอย่าง เด็ก ๆ เป็นนักเลียนแบบ ฉะนั้นเด็กจะชอบอ่าน ถ้าเขาเติบโตขึ้นในบ้านที่ผู้ใหญ่ชอบอ่านหนังสือ ถ้าผู้ใหญ่ชอบอ่านเด็กชอบอ่านไปด้วย เมื่อผู้ใหญ่ซื้อหนังสือเล็ก ๆ จะรู้ว่าหนังสือเป็นสิ่งที่สำคัญต่อผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ยืมหนังสือจากห้องสมุดบ่อย ๆ เด็ก ๆ ก็จะพลอยยืมหนังสือไปอ่านด้วยในไม่ช้า (Larrick. 1964 : 77- 78)

2. อาศัยความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ชักจูงให้เด็กอ่านหนังสือ โดยธรรมชาติวัยเด็กเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น เขาจะตั้งคำถามให้ผู้ใหญ่ตอบอยู่เสมอ ผู้ใหญ่ไม่ควรแสดงท่าทีเบื่อหน่าย คว้า หรือปฏิเสธที่จะตอบคำถามของเขา โดยอ้างว่าไม่มีเวลาหรืองานยุ่งเพราะจะเป็นการทำลายความกระตือรือร้นของเด็ก ผู้ใหญ่ไม่ต้องกลัวกับการตั้งคำถามของเด็ก ผู้ใหญ่บางคนมักจะอายถ้าตอบคำถามของเด็กไม่ได้ การที่ผู้ใหญ่ตอบเด็กไม่ได้ หรือไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตอบเด็กเป็นเหตุผลที่ดีจะชักจูงให้เด็กค้นหาคำตอบเองจากหนังสือ (Larrick. 1964 : 103)

3. ใช้ความสนใจหรืองานอดิเรกของเด็กเป็นสื่อนำไปสู่การอ่าน เมื่อเด็กมีความสนใจในสิ่งใด เขาจะเกิดความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจของเด็กจะนำไปสู่การตั้งคำถาม บางคนอาจถามธรรมดา บางคนอาจถามถึงสาเหตุและผล นี่เป็นวิธีการหนึ่งที่จะแนะนำหนังสือให้เด็กอ่านเพราะถ้าเขารู้ว่าเด็กสนใจอะไร ฟันไปถึงอะไร ก็เป็นการง่ายที่จะหาหนังสือที่เหมาะสมกับเขาและให้เขาอ่าน (Larrick. 1964 : 95- 96)

เด็กวัย 6-12 ขวบ ส่วนมากมีงานอดิเรกอย่างน้อย 1 อย่าง เขาจะกระตือรือร้นอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ดังนั้นถ้าผู้ใหญ่จัดหาหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานอดิเรกของเขา เขาก็จะสนใจอ่าน

4. การพาเด็กไปเที่ยวนอกบ้าน ทำให้เด็กได้พบเห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เขาจะสนใจอยากรู้ เด็กจะตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานที่นั้น ผู้ใหญ่ควรถือโอกาสนี้แนะนำหนังสือที่เกี่ยวข้องมาให้อ่าน การท่องเที่ยวชักจูงให้เด็กอ่านหนังสือประเภทสารคดีท่องเที่ยว ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

5. รายการโทรทัศน์และวิทยุ เป็นสื่อชักนำเด็กไปสู่การอ่านได้ รายการวิทยุโทรทัศน์ที่มีการเล่านิทาน โดยเฉพาะโทรทัศน์รายการเล่านิทานมีหุ่นประกอบ และรายการอื่น ๆ จะทำให้เด็กได้ฟัง เห็นสิ่งแปลก ๆ ชวนให้อยากรู้อยากเห็น (สมศักดิ์ ศรีมาโยชน์. 2523 : 13) ความอยากรู้อยากเห็นเป็นสื่อนำไปสู่การอ่านได้เป็นอย่างดี

หนังสือเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่าแก่นมนุษย์เป็นอันมาก การเสริมสร้างให้เด็กรักการอ่านและรู้คุณค่าของหนังสือเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ควรกระทำด้วย เป็นเสมือนการแผ้วทางชีวิตของเขาต้องเดินไปสู่อนาคตอันแจ่มใส เป็นวิธีการพัฒนาคนที่แนบเนียนและงดงาม (พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. 2510 : 258-259) ถ้าผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการอ่าน สละเวลา และเอาใจใส่การอ่านของเด็ก ใช้วิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก ทั้งทางตรงและทางอ้อม เด็กจะมีนิสัยรักการอ่านไปจนตลอดชีวิต

1.8 การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของเด็ก

การที่เด็กจะมีนิสัยรักการอ่านนั้นจะต้องได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เล็ก ๆ ซึ่งจะ让孩子รักการอ่าน โดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้การส่งเสริมการอ่านควรต้องคำนึงถึงรูปแบบ วิธีการ และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านให้เด็ก นอกจากนี้สภาพแวดล้อมก็เป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก (ชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น. 2531 : 75-80) ซึ่งการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของเด็กต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านโรงเรียน และด้านสื่อมวลชน

ด้านครอบครัว ลอง (Long. 1984 : 6-8) กล่าวไว้ว่า พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีบทบาทในการสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็ก ด้วยการเป็นผู้นำการอ่าน เด็กจะมีประสบการณ์จากการเป็นนักอ่านของพ่อแม่ หรือพ่อแม่อ่านหนังสือให้ลูกฟังจะมีอิทธิพลต่อการสร้างพัฒนาการอ่านของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งให้เห็นว่าผู้ปกครองจึงเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตแรกเริ่มของเด็กและความสำเร็จของเด็กในวัยต่อมาจะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจึงควรทำเป็นตัวอย่างและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี อาจเริ่มให้เด็กสนใจหนังสือที่รูปภาพประกอบ แล้วค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามลำดับอายุ แต่มีข้อแม้ว่าต้องเป็นเรื่องที่เด็กมีใจรักอยากจะเรียนรู้อยู่แล้ว ควรเป็นหนังสือนอกตำราเรียน เช่นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ กีฬา หรือดนตรี สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้วชวนขวยหาความรู้เพิ่มขึ้นด้วยตนเอง และสิ่งสำคัญต้องให้เด็กรักด้วยตนเอง อย่าใช้วิธีบังคับมากเกินไปพ่อแม่ควรมีบทบาทเสริม ต้องยอมรับในตัวเด็ก

ปล่อยให้อ่านหนังสือตามที่เขาสนใจ เพราะเมื่อเขาเริ่มรู้จักการอ่านหนังสือแล้ว ต่อไปเขาจะอ่านทุกวัน ซึ่งคลุมไปถึงหนังสือเรียนด้วย ซึ่งแม้นมาส ซวลิต (2535 : 5) กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่ควรจะอ่านหนังสือไปกับเด็กจะได้รู้ถึงสิ่งที่เขาน่าสนใจ พ่อแม่จึงมีหน้าที่หาหนังสือมาให้เด็กเลือกอ่าน แล้วให้ตัดสินใจด้วยตนเอง นอกจากนี้ วิธีอยู่ใกล้ ๆ เด็กและอ่านหนังสือให้ฟัง โดยจะต้องติดตามการอ่านของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความผูกพันอ่านหนังสือและรักการอ่านหนังสือตลอดไป ในด้านการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ชูติมา สัจจานนท์ (2527 : 8-15) ได้เสนอแนะหลักหรือแนวทางสำหรับให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเสริมสร้างลักษณะนิสัยรักการอ่านแก่เด็กไว้ ดังนี้

1. พิจารณาลักษณะรอบตัวด้วยทักษะและสายตาของเด็ก เลือกหนังสือให้เด็กอ่านไม่ใช่สำหรับพ่อแม่หรือผู้ปกครองอ่านเอง เด็กอาจจะมีทัศนคติในทางลบเกี่ยวกับหนังสือและการอ่าน และจะเกิดความรู้สึกไม่อยากอ่านในที่สุด
2. ใช้โทรทัศน์ในทางบอก ควรรู้จักความประสานความสนใจของเด็กต่อรายการโทรทัศน์กับหนังสือ เพื่อให้รายการโทรทัศน์กระตุ้นและนำไปสู่การอ่าน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อเด็กในที่สุด
3. กำหนดเวลาที่เหมาะสมในการอ่าน โดยให้ออกาสให้เด็กได้อ่านตามอิสระถึงแม้จะเป็นช่วงสั้น ๆ
4. สร้างความคุ้นเคยและงูใจเด็กในเรื่องหนังสือและการอ่าน โดยการเล่านิทาน อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ชื้อหนังสือให้เด็กอ่าน พาเด็กไปร้านหนังสือหรือสมุด นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็กด้วย ก็จะทำให้เด็กชอบอ่านหนังสือไปด้วย
5. สถานที่เป็สิ่งทีสำคัญอย่างหนึ่ง ควรมีมุมหนังสือที่บ้าน เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกทีดีและความรับผิดชอบในการดูแลมุมหนังสือนั้น ๆ พ่อแม่ ผู้ปกครองควรจัดหาหนังสือทีดีมีประโยชน์อยูในความสนใจและเหมาะสมกับวัยเด็กในการอ่าน แต่อย่างบังคับให้เด็กอ่าน ควรสร้างสิ่งเร้าให้เด็กเกิดความสนใจทีจะอ่านหนังสือด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็บ่อเกิดของการสร้างนิสัยรักการอ่านในที่สุด

การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็กจึงต้องส่งเสริมตั้งแต่ยังเด็ก เพราะความสามารถในการอ่านไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่จะต้องมีการฝึกฝนกันเป็นระยะเวลาาน หากไม่ส่งเสริมให้เขารักการอ่านตั้งแต่อายุยังน้อยแล้วก็หวังได้ยากว่าเขาจะเห็นความสำคัญของหนังสือในภายหน้า (McClovin. 1961 : 14)

จึงเห็นได้ว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน แก่เด็ก และการสร้างความสนใจแก่บุตร โดยบิดามารดา ควรอ่านหนังสือต่าง ๆ เกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเด็ก ลักษณะนิสัยของเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก หนังสือสำหรับเด็ก เป็นหนังสือที่ผู้เป็นบิดามารดาควรอ่านให้รู้ไว้ จัดหาหนังสือเหล่านี้ไว้ในบ้านเพื่อที่จะให้เลี้ยงดูเจริญเติบโตในทางที่ถูกที่ควร ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และทางด้านพฤติกรรมในสังคม

1.9 บทบาทของผู้ปกครองต่อการอ่านของเด็กและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีบทบาทต่อการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของเด็กอย่างมาก เด็กจะมีความกระตือรือร้นจะอ่านหนังสือตนเองพอที่จะอ่านได้ โดยที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ความสนใจ เอาใจใส่ต่อการอ่านหนังสือของเด็ก ด้วยการให้คำแนะนำหรือจัดเตรียมหนังสือที่เหมาะสมกับวัย ตลอดจนเป็นหนังสือที่มีคุณค่าสำหรับเด็ก นอกจากนี้การเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านแก่เด็กสามารถกระทำได้ดังนี้

1. จัดหาหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กไว้ในบ้าน เริ่มด้วยการอ่านเองแล้วทำให้เด็กฟัง หรือแนะนำให้เด็กอ่านเอง

2. พาเด็กไปเลือกซื้อหนังสือที่เหมาะสมตามความสนใจของเด็กในโอกาสพิเศษ เช่น วันเด็ก วันปีใหม่

3. จัดเวลาวันละประมาณ 20 – 30 นาที ให้เด็กอ่านหนังสือกับพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่อาจทำงานไปด้วย กระทำอย่างสม่ำเสมอและเป็นเวลา จะช่วยให้เด็กเพิ่มความสนใจในการอ่านมากขึ้น จนกลายเป็นนิสัยรักการอ่านในที่สุด

4. จัดเวลาพูดคุยกันถึงเรื่องหนังสือภายในบ้าน เช่น หลังเวลารับประทานอาหารเย็น โดยให้เด็กเล่าบ้าง ผู้ใหญ่เล่าบ้าง การกระทำนี้นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัวแล้วยังเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านหนังสือแก่เด็กไปด้วย

แนวทางที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองจะยึดถือในการส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน

1. กระตุ้นให้เด็กพูดอย่างอิสระ เพื่อให้เด็กจะได้ใช้ภาษาอย่างคล่อง
2. ให้ประสบการณ์เบื้องต้น ซึ่งให้เกิดความคิดใหม่ ๆ และศัพท์ใหม่ ๆ

แก่เด็ก

3. อ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน โดยให้เด็กเป็นผู้เลือกเรื่องหรือ โครงกลอน

เท่าที่เวลาจะอำนวยให้ เมื่อเด็กอ่านได้คล่องแล้วขึ้นก็ควรชักจูงให้อ่านหนังสือให้ฟังเป็นครั้งคราว

4. ช่วยเด็กหาหนังสือและเรื่องราวซึ่งกำลังเป็นที่สนใจ เด็กจะชอบเรื่องสัตว์
ประหลาดย่อมจะชอบหนังสือเกี่ยวกับสัตว์ประหลาดทั้ง ๆ ที่พ่อแม่อาจไม่ชอบ

5. คอยซักถามเกี่ยวกับหนังสือที่เด็กอ่าน แต่ไม่ควรถามเพื่อทดสอบ
นอกจากเพื่อให้เด็กรู้จักคิดและพิจารณา

6. เสริมสร้างเด็กให้มีความพึงพอใจ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง และ
ให้การยกย่อง ควรแสดงให้เด็กรู้ว่าพ่อแม่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของเด็ก และควร
ระลึกว่าคนมีความเชื่อมั่นในตัวเองจะกล้าซักถามและพยายามอ่านหนังสือใหม่ ๆ ตลอดจน
กล้าทดลองสิ่งใหม่ ๆ ความเชื่อมั่นของตนเองดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การเรียนรู้ (ดาร์วิก. 2538 :
83-84)

พร้อมกันนี้ พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ควรมีส่วนในสอนให้เด็กอ่านและรู้สึกสนุก
กับการอ่าน ซึ่ง คลาร์รี่ (Clary. 1989 : 7) ได้เสนอวิธีปฏิบัติไว้ดังนี้

1. พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ต้องทำตัวเป็นตัวอย่าง หากต้องการให้เด็กอ่าน
หนังสือพ่อแม่ต้องอยู่ใกล้ ๆ และอ่านหนังสือไปพร้อม ๆ กับลูกด้วย

2. ติดตามการอ่าน พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องคอยติดตามการอ่านตลอดเวลา
จะช่วยให้เด็ก ๆ สามารถเขียนได้และมีความผูกพันกับการอ่านหนังสือ หลังจากที่เด็ก ๆ
ได้รู้แล้วว่าการอ่านนั้นสำคัญเด็ก ๆ ก็จะรักการอ่าน

3. ตอบสนองการอ่าน ติดตามการเรียนของลูกที่โรงเรียน เพื่อรู้เกี่ยวกับ
พฤติกรรมการอ่านที่โรงเรียนของเด็ก ๆ
วิธีการดังกล่าวจะช่วยให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองสามารถสอนให้เด็ก ๆ อ่านสนุก
กับการอ่านหนังสือที่บ้านได้ นอกจากการสอนจากการอ่านทางโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการอ่าน
ที่พ่อแม่ผู้ปกครองส่งเสริม 9 ขั้นตอน คือ

1. มีสมองไว้คิด ความคิดเป็นพื้นฐานแรกของการอ่าน ถ้าเพียงอ่านสายตา
ไปตามตัวอักษรหรือตามข้อความตามสภาพและสมองไม่คิดก็จะไม่มีประโยชน์ จึงควรมีการคิด
เมื่อได้ฟังหรือได้อ่าน

2. ทำจิตใจให้แจ่มใส พ่อแม่ ควรมีเวลาให้ลูกอ่านหนังสือตามสมควร
อ่านโดยทำจิตใจให้แจ่มใส จะเกิดผลดีต่อการอ่านอย่างยิ่ง

3. สนใจในการอ่านหนังสือทุกประเภท หมายถึง การอ่านหนังสือตามวัย
พ่อแม่ควรอ่านหนังสือที่ลูกอ่าน และแนะนำลูกให้อ่านหนังสือทุกชนิดที่มีประโยชน์ เพื่อให้
เด็กได้รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4. อย่าถือพจนานุกรมเป็นกัมภีร์ การให้พจนานุกรมไปติดตัวไปทุกแห่งไม่ทำให้อ่านหนังสือเก่ง ควรค่อย ๆ ศึกษาถึงประโยชน์และวิธีการใช้พจนานุกรม จึงมีประโยชน์ต่อผู้ใช้

5. อย่าอ่านจื๊เป็นคำ ๆ ถ้าจะสอนหนังสือให้ลูกอ่านเร็ว ให้อ่านในใจ อ่านแบบกวาดสายตา เน้นแต่ละข้อความที่ความหมาย การอ่านเป็นคำ ๆ ทำให้อ่านช้า ควรให้เด็กอ่านเป็นวลีหรือประโยค ให้เข้าใจหน่วยความหมายทั้งหมดนั้นแล้วค่อย ๆ อ่านขยายทั้งย่อหน้า วิธีตรวจสอบว่าเด็กเข้าใจหรือไม่ ให้ถามเรื่องราวเมื่ออ่านจบ

6. ฝึกจำความย่อ ๆ การจำความย่อ ๆ จะช่วยได้ในการทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่านถ้าเป็นเรื่องยาวมากควรจำในแง่ความเป็นเหตุเป็นผล

7. รู้จักขอความช่วยเหลือ หลังจากผ่านขั้นตอนขั้นต้นแล้ว เด็กจะสามารถจะสร้างทักษะพื้นฐานในการอ่านได้ แต่ยังคงติดขัดเกิดปัญหาที่จะปรึกษาผู้ใกล้ชิด หรือพ่อแม่

8. อ่านไม่เบื่อทุกวิชา เมื่อเด็กมีหลักในการอ่านก็จะได้ประโยชน์จากหนังสืออย่างเต็มที่ทำให้เกิดรักหนังสือ สนใจอ่านหนังสือทุกเล่ม ไม่รู้จักเบื่อ

9. ชีวิตมีค่าและประสบความสำเร็จ การประสบความสำเร็จด้านการอ่านนั้นเริ่มตั้งแต่เด็ก ขึ้นแรกอ่านเพื่อเด็ก และสามารถนำการอ่านนี้มาเสริมสร้างทักษะการอ่าน การฟัง การพูด การเขียน ประกอบกันได้และสอบได้คะแนนดี ขั้นที่สอง อ่านเพื่อพัฒนาความสามารถที่จะอ่านซับซ้อนและความคิดลึกซึ้งขึ้น ขั้นที่สาม สามารถเลือกสิ่งที่ได้ และนำส่วนที่ดีนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ และรู้จักนำผลที่ได้จากการอ่านไปช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาส (สายฤดี วรกิจ โภคาทร. 2533 : 73-78)

การที่จะส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กมากที่สุดจะเป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ใหญ่จะต้องเป็นคนที่จะคอยแนะทางในการเลือกหนังสือประเภทต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งที่ผู้ใหญ่จะต้องมีความรู้ดีว่าหนังสือประเภทใดดีหรือไม่ดีอย่างไร เหมาะสมกับวัยของเด็กหรือไม่ การสร้างนิสัยรักการอ่านแก่เด็กนั้นก่อนอื่นจะต้องให้เด็กรู้สึกรักหนังสือ สนใจหนังสือเรียนของตนเองก่อน ซึ่งจะนำไปสู่การรักหนังสือประเภทอื่น ๆ ติดตามมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

งานวิจัยในต่างประเทศ

ลาร์สัน (Larson. 1979) ได้ศึกษาองค์ประกอบบางประการจากผู้ปกครองและครูที่มีผลกระทบต่อ การอ่านของเด็กก่อนอนุบาล โดยศึกษาจากผู้ปกครองของชั้นอนุบาล 112 คน ครู 19 คน จากโรงเรียนเอกชน ของเมืองฮันส์วิลล์ รัฐอลาบามา จากการศึกษาพบว่า

1. ผู้ปกครองทั้งหมดมีความต้องการที่จะให้ครูมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับ ความพร้อมในการอ่าน แต่อีกส่วนหนึ่งเห็นว่าควรร่วมมือกัน

2. การจัดประสบการณ์สัมพันธ์กับการอ่าน ควรเริ่มที่ระดับอนุบาล เมื่อเด็กมีความพร้อมควรมีการสอนรูปร่างลักษณะของตัวอักษร การอ่านออกเสียง การเรียนรู้ การอ่านจะต้องควบคู่กันไปกับการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านที่สนุกสนานเพลิดเพลิน ผู้ปกครองจะต้องรู้คุณค่าของการพัฒนาความสนใจ และอยากรู้อยากเห็นในการอ่านหนังสือ ของเด็ก โดยศึกษาจากหนังสือหรือสื่อประเภทต่าง ๆ เพราะผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม ประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านมากกว่าครู

เบลน (Blain. 1983 : 125-A) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเด็กที่มี ประสบการณ์ในการอ่าน และไม่มีประสบการณ์ในการอ่านของเด็กก่อนวัยเรียน โดยศึกษา เปรียบเทียบจากอายุภูมิหลัง ความสามารถในการอ่าน ความแตกต่างของปัญหาที่เกี่ยวกับ ความสามารถในการอ่าน และวิเคราะห์คำศัพท์ และศึกษาบทบาทของผู้ปกครองว่ามีการจัด สภาพแวดล้อมในบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมในการอ่านมากน้อยเพียงใด อะไรคือที่ทำให้เด็ก สามารถอ่านได้ก่อนวัยเรียน ผู้วิจัยได้จำแนกเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ ในการอ่านและกลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่าน โดยใช้แบบทดสอบและประเมินผลเด็ก ได้กลุ่มละ 10 คน แล้วจึงสัมภาษณ์ผู้ปกครองและครูผู้สอนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการอ่านจะมีคนสนใจเรื่องราวที่มีสาระ ยุ่งยาก ให้ความสนใจข้อมูลข่าวสารชอบอ่านหนังสือที่มีข้อเท็จจริง พจนานุกรม สารานุกรม เด็กกลุ่มนี้จะมีความคิดดีเป็นเลิศ เป็นเด็กที่สมบูรณ์ทุกด้าน ไม่เคยประสบความล้มเหลวในชีวิต มาก่อน มีความร่าเริง และมีการปรับตัวดีกว่าเด็กที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่าน นอกจากนั้น ยังทำแบบทดสอบความสามารถในการอ่านการวิเคราะห์คำศัพท์ได้ในระดับคะแนนที่ดีกว่า เด็กที่ไม่มีประสบการณ์อ่านมาก่อน ผู้ปกครองเด็กทั้งสองกลุ่มมีสถานภาพของการศึกษาคือ ผู้ปกครองทั้งสองกลุ่มมีบทบาทในการส่งเสริมการอ่านไม่แตกต่างกันในบทบาทที่เกี่ยวกับการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง พาไปห้องสมุด ให้ดูโทรทัศน์การศึกษา แต่มีความแตกต่างในบทบาท

ที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยอภิปราย สอบถามเรื่องที่อ่านจากหนังสือให้เด็กฟัง โดยที่ผู้ปกครอง กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการอ่านมีความถี่ในการปฏิบัติมากกว่าผู้ปกครองของกลุ่มที่ไม่มี ประสบการณ์ในการอ่านมาก่อน

ทอมสัน (Thomson. 1981) ได้ศึกษาบทบาทผู้ปกครองในการพัฒนาการอ่าน ของเด็กตามการรับรู้และความต้องการของผู้ปกครอง โดยศึกษาจากผู้ปกครองของนักเรียน ชั้นอนุบาล นักเรียนเกรด 1 เกรด 2 เกรด 3 จำนวน 192 คน จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครอง ต่างรับรู้ว่าคุณเองมีส่วนช่วยให้เด็กมีการพัฒนาการอ่านยิ่งขึ้น ผู้ปกครองส่วนมากจะปฏิบัติตน โดยการฟังเด็กมากกว่าจะออกเสียงให้เด็กฟัง ทั้ง ๆ ที่ควรอ่านออกเสียงให้เด็กฟังนั้นเป็นวิธีการ สำคัญในการพัฒนาการอ่านของเด็ก ผู้ปกครองคิดว่าตนเองมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก แต่ก็ ยังเชื่อว่ามียุทธวิธีที่น้อยกว่าทางโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอน นอกจากนั้นผู้ปกครองมีความ ต้องการข่าวสารข้อมูลที่จะช่วยในการพัฒนาการอ่านของเด็ก เพื่อที่จะพัฒนาการอ่านของเด็ก ได้ดีขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

มัลลิกา เอี่ยมลออ (2526 : 1-93) ได้ศึกษาผลการเล่าเรื่องหนังสือต่ออัตรา การยืมหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลสามเสน โดยการทดลองใช้กิจกรรมการสร้างเสริมการอ่าน 5 กิจกรรม คือการเล่านิทาน การเล่าเรื่อง หนังสือ การแสดงหุ่น การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง และการจัดแสดงหนังสือกับกลุ่มทดลอง ที่ได้รับฟังการเล่าเรื่องหนังสือ จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การเล่าเรื่องหนังสือเป็น กิจกรรมห้องสมุดที่สามารถกระตุ้นให้เด็กสนใจการอ่านเพิ่มขึ้น

พรทิพา แสงสว่าง (2527 : 21-46) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ศัพท์ และความหมายของคำของเด็กปฐมวัย อายุ 1-4 ปี ซึ่งเป็นเด็กหญิง 4 คน เด็กชาย 6 คน พบว่าสภาพแวดล้อม ฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจ มีผลต่อการพัฒนาทางภาษาของเด็ก สิ่งแวดล้อมในที่นี้หมายถึง จำนวนเพื่อนเล่น ผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง จำนวนหนังสือที่เด็กได้ดู จำนวนชั่วโมงที่เด็กได้ฟังนิทาน และพบว่าเด็กที่มีอายุมากขึ้น รู้คำศัพท์มากขึ้น เด็กหญิงมักมี การพัฒนาทางภาษาเร็วกว่าเด็กชายในทุกระดับอายุ

สุนีย์ ทองศิริประภา (2535 : 33-35) ได้เปรียบเทียบความพร้อมในการอ่าน ภาษาไทยของนักเรียนอนุบาล ซึ่งได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านแตกต่างกัน พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์สัมพันธ์กับการอ่าน จะมีความพร้อมในการอ่านภาษาไทย มากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านน้อย ซึ่งการจัดประสบการณ์ที่

สัมพันธ์กับการอ่าน คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านรวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ทำให้เด็กเกิดความสนใจการอ่าน เช่น การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากภาพ การเล่นเกม แสดงหุ่น จัดมุมหนังสือ การหัดสะกดคำจากป้ายชื่อ ห้างร้าน ป้ายโฆษณา การไปทัศนศึกษา การเล่นเกมทบทวนสมมุติ

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครูและผู้ปกครองมีความสำคัญต่อพัฒนาการอ่านของเด็ก ประกอบด้วยการจัดประสบการณ์การอ่าน และการจัดสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองต่อการอ่านทั้งที่บ้านและโรงเรียน จะช่วยให้เด็กมีความสามารถอ่านรู้คำศัพท์ และสนใจการอ่านมากขึ้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็ก

2.1 ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก

ในปัจจุบันได้มีการศึกษาเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กในหลายทศนะ โดยมีผู้ให้ความหมายของหนังสือสำหรับเด็กในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายหนังสือว่า หนังสือคือ เครื่องมือใช้ขีดเขียนแทนเสียงพูด ลายลักษณ์อักษร จดหมาย เอกสาร บทประพันธ์ (พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 832)

จินตนา ไบกาซูยี (2534 : 22-23) ได้ให้ความหมายหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่า หนังสือคือสิ่งที่จัดทำขึ้นใช้ในการฟัง การอ่าน และเรียนรู้ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินร่วมกันไปในรูปแบบที่เรียกว่า สารบันเทิงโดยใช้วิธีเขียน การจัดทำรูปเล่มที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถในการอ่านของผู้อ่านด้วย

กล่อมจิต พลายเวช (2537 : 6) ได้กล่าวถึงหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่าเป็นสิ่งที่เขียนขึ้นหรือแปลให้เด็ก ๆ ได้เลือกอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อให้ความรู้และเพื่อใช้ประกอบการศึกษาเขียนขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน มีเนื้อหาสาระและใช้ภาษาที่ง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็ก

ดังนั้น หนังสือสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เขียนให้เด็กได้เลือกอ่าน จัดทำขึ้นเพื่อเด็กได้รับความเพลิดเพลินจากการดูภาพ การฟัง การอ่าน และเรียนรู้จากเรื่องราวที่เขียนขึ้นโดยใช้ภาษาที่ง่ายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก

2.2 ความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก

ในปัจจุบันหนังสือมีอิทธิพลต่อเด็กของการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่อุดมคติที่คิดไว้ หนังสือเป็นศูนย์กลางแห่งสรรพวิชาการที่มนุษย์เราสามารถแสวงหาและค้นคว้าความรู้จากหนังสือ บางครั้งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กได้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ และยังเป็นสื่อช่วยพัฒนาความคิดของเด็กให้กว้างขวาง ฉลาด รอบรู้ เสริมสร้างจินตนาการ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อีกด้วย จึงมีผลเป็นอย่างมากต่อชีวิตเด็กและเยาวชน ดังที่พระวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2510 : 258-259) ได้ตรัสไว้ว่า

หนังสือเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่าแก่มนุษย์เป็นอย่างมาก การเสริมสร้างให้แก่เด็กเพื่อรักการอ่านและรักคุณค่าของหนังสือนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ควรกระทำ ที่เป็นเสมือนสร้างทางชีวิตของเขาให้เดินไปสู่อนาคตที่แจ่มใส เป็นวิธีการพัฒนาคนที่แนบเนียนและงดงาม

หนังสือสำหรับเด็กจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก เพราะหนังสือสำหรับเด็กให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และจรรโลงใจ ความสุขใจและให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กเกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่อง เป็นประสบการณ์นอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ทำให้โลกของเด็กกว้างขวาง มีความหมายมากขึ้น นอกจากนี้ หนังสือสำหรับเด็กยังมีความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเด็กได้อ่านหนังสือที่เขาชอบหรือสนใจ ความรักหนังสือก็จะเกิดขึ้นในใจของเด็ก แต่บางครั้งหนังสือสำหรับเด็กจะช่วยให้เด็กลืมความเหงาของตนเองได้ และซดเซยสิ่งที่ขาด เช่น ขาดความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง เมื่อได้อ่านหนังสือที่มีตัวละครประสบปัญหาเดียวกับตนและในที่สุดได้รับความสมหวัง เด็กก็จะสามารถแก้ปัญหาตนเองได้ และยึดหนังสือเป็นเพื่อนที่ดีสำหรับเขา (สุพร วงศ์สุนทรเลิศ. 2528 : 10) ตามที่สุขุม เฉลยทรัพย์ (2530 : 26-27)

กล่าวไว้ว่า หนังสือสำหรับเด็กช่วยในการพัฒนาตนเองทั้งในด้านสติปัญญาและจิตใจ ให้สามารถทำตนเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้อย่างดี หนังสือสำหรับเด็กจึงมีความจำเป็นและมีบทบาทสำคัญในการเสนอความรู้ให้แก่เด็ก

หนังสือสำหรับเด็กยังเป็นสิ่งสำคัญในการปลูกฝังพื้นฐานการปฏิบัติตนตามลักษณะของสังคม เพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น หนังสือสำหรับเด็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์และจิตใจ เพราะอ่านหนังสือจะทำให้เด็กมีความรู้กว้างไกล รอบรู้สิ่งต่าง ๆ และช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี จึงควรส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสือที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับวัยของเขาเหล่านั้น

2.3 หนังสือสำหรับเด็กกับการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก

หนังสือเด็กที่ดีจะมีคุณค่าต่อการพัฒนาพฤติกรรมเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านภาษา ทางด้านอารมณ์และทางสติปัญญา และจินตนาการ โบกาซูยี (2534 : 192-230) กล่าวไว้ว่า หนังสือช่วยพัฒนาพฤติกรรมเด็กทางการใช้ภาษา

เด็กเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสังคม จะต้องมีการพัฒนาทางด้านภาษา เพราะภาษา เป็นสื่อกลางที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ภาษา เป็นสื่อที่จะช่วยให้เกิดความหมาย การแสดงออก ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ดังนั้น เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้พัฒนาทางด้านภาษาการใช้ภาษาให้ถูกต้อง และสอดคล้อง กับความนิยมหรือระเบียบของสังคมของตน

ก่อนที่เด็กจะได้อ่านเขียนเรียนภาษาโดยตรง เด็กจะเริ่มคุ้นเคยกับท่าทางสีหน้า และภาษาพูดของคนในสิ่งแวดล้อมอยู่ก่อน และจะเรียนแบบด้านสภาพการใช้ภาษาสีหน้าท่าทาง ของผู้ใกล้ชิดเหล่านั้น ถ้าเด็กมีพัฒนาการทางภาษาดี หมายถึงความสามารถที่เด็กแสดงออกมา ในการสื่อความหมายได้ถูกต้องชัดเจน ตรงกับความต้องการของตนเอง ทำให้ผู้อื่นเข้าใจ ได้ถูกต้อง และในขณะที่เดียวกันตนเองก็สามารถเข้าใจผู้อื่นและปฏิบัติตามได้ ภาษาจึงเป็น เครื่องมือที่ช่วยให้เด็กอยู่ในสังคมได้อย่างดี และยังเป็นสิ่งที่ใช้แสดงออกถึงพัฒนาการทางด้าน สมรรถนะของเด็กด้วย หนังสือช่วยพัฒนาพฤติกรรมเด็กทางด้านสังคมเด็กได้รับอิทธิพลจาก สิ่งต่าง ๆ หลายอย่างที่จะช่วยให้มีความสามารถในทางสังคมยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ อิทธิพลเหล่านั้น อาจได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู บุคคลผู้ใกล้ชิด สิ่งแวดล้อม เพื่อนครู ครู เพื่อน รวมทั้งการเรียน การสอนและหนังสือต่าง ๆ ด้วยดังนั้น หากจะหยิบยกถึงส่วนที่หนังสือจะช่วยพัฒนา พฤติกรรมเด็กในทางสังคมอาจกล่าวได้ดังนี้

1. หนังสือเด็กช่วยให้ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปรับตัวให้เข้ากับ สังคมได้ เช่น การรู้จักทักทาย การรู้จักขอบคุณ รู้จักเกรงใจ เป็นต้น
2. หนังสือช่วยเป็นแบบอย่างที่ดีในการเลือกปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควร เช่น เรื่องการรู้จักคำพูด เรื่องความซื่อสัตย์ เรื่องความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น

3. หนังสือช่วยให้เด็กเกิดความคิด การรู้จักตัดสินใจในการที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ต่อผู้อื่น นอกจากนั้นยังอาจเป็นเครื่องมือที่จะโน้มน้าวหรือชี้ให้เห็นเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น หากปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เด็กได้มีโอกาสไตร่ตรองพิจารณาและปฏิบัติหรือเลิกปฏิบัติสิ่งนั้นต่อสังคม เช่น การเสพติดสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งควรแก่การงดเว้น เป็นต้น

4. สิ่งที่ได้จากหนังสือที่อ่าน จะช่วยให้การแสดงออกทางสังคมเหมาะสมขึ้น เช่น เมื่อมีความรู้สึกโกรธหรือไม่พอใจจะแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เช่น พุ่มพ่าย พุดหยาบคาย เมื่อทราบว่าไม่ดี เพราะได้เคยอ่าน เคยรู้จากหนังสือก็จะรู้จักระงับการแสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสมได้

5. อิทธิพลของหนังสือทำให้เกิดอุดมการณ์อันสูงส่งในอันที่จะประพฤติปฏิบัติตนได้หลายอย่างที่แก้ไขความคิด การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนได้มากขึ้น

6. เด็กคนใดมีปัญหาทางสังคม เช่น ไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ ก็อาจศึกษาวิธีการตัวอย่างที่แก้ไขความคิด การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนได้มากขึ้น

7. การได้อ่านหนังสือช่วยให้เด็กอยู่ในสังคมได้ดีขึ้น ในด้านการรู้จักวิธีการต่าง ๆ เช่น วิธีเล่นเกม วิธีแก้ปัญหาลักษณะต่าง ๆ วิธีประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

8. ครูและผู้ปกครองอาจใช้หนังสือแก้ปัญหาของเด็กในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี โดยอาจใช้วิธีการเล่าเรื่องจากหนังสือด้วยตนเอง หรือกำหนดหรือแนะนำให้เด็กอ่านเรื่องที่จะให้ข้อคิดแก่เด็ก เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ไขพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น เด็กมีนิสัยชอบพูดปด ก็อาจให้อ่านเรื่องสนุก ๆ ที่ให้ข้อคิดในแง่ของการพูดปด มีผลเสียอย่างไรหรือผลดีของการพูดจริงมีอย่างไรบ้าง หากเด็กเกิดความเข้าใจคุณและโทษของการกระทำในทางดีและไม่ดีแล้ว ก็อาจเปลี่ยนพฤติกรรมในทางดีได้

9. เรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือที่เด็กได้อ่าน จะช่วยให้เด็กได้ค่อย ๆ รับรู้ฐานะของตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง ข้อตกลงและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตนเองควรปฏิบัติ เช่น เด็กเล็ก ๆ อ่านหรือดูรูปคนรุ่นพี่เดินไปโรงเรียน เด็กก็รับทราบและเตรียมตัวเตรียมใจว่าเมื่อถึงเวลาจะต้องไปโรงเรียน ทำให้ไม่กลัวการไปโรงเรียน เช่นนี้เป็นต้น

10. หนังสือช่วยให้เด็กพัฒนาการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ เพื่อที่จะอยู่ในสังคมของตนเองได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้สรรพนามกับเพื่อน ย่อมแตกต่างไปจากการใช้สรรพนามสำหรับการพูดกับผู้ใหญ่ เป็นต้น

หนังสือเด็กช่วยพัฒนาพฤติกรรมเด็กทางด้านอารมณ์

หนังสือเด็กช่วยพัฒนาพฤติกรรมเด็กทางด้านอารมณ์ได้หลายประการ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างประกอบว่าเรื่องประเภทใดจะช่วยพัฒนาอารมณ์ทางด้านใด เพื่อจะได้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ประเภทเทพนิยาย ช่วยให้เด็กได้อารมณ์เพื่อฝัน ซึ่งอาจช่วยชดเชยความรู้สึกขาดแคลนให้แก่เด็กที่ขาดความรัก ความเอาใจใส่ได้บ้าง
2. ประเภทเบาสมอง ช่วยให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. ประเภทต่อสู้ผจญภัย ช่วยให้เด็กได้รับความรู้สึกตื่นเต้น อยากรู้อยากเห็น
4. ประเภทศาสนา ช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์และความรู้สึกต่อสิ่งที่ดีงาม และต้องการที่จะประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี
5. ประเภทการท่องเที่ยว ช่วยให้เด็กได้รับความตื่นใจ มีอารมณ์ที่แจ่มใส หรือขุนมัวตามสภาพที่ปรากฏในเรื่องนั้น ๆ
6. ประเภทความรัก ช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์อันเข้มแข็งเบิกบาน และอาจสร้างความหวังให้แก่ชีวิตได้บ้างตามสมควร
7. ประเภทเรื่องชีวิตจริง ช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์ที่คล้อยตามเนื้อเรื่อง ได้มากกว่าเรื่องชนิดอื่น เพราะบางครั้งเรื่องอาจมีส่วนเหมือนหรือแตกต่างไปจากชีวิตความเป็นไปของเด็ก เด็กก็จะนำมาเปรียบเทียบกับความเป็นไปของตนเอง แล้วเกิดความรู้สึกประทับใจ เห็นใจ สงสาร และเข้าใจดีขึ้น เป็นต้น
8. ประเภทสยองขวัญ ทำให้เด็กเกิดอารมณ์หวาดวิตก กลัว และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
9. ประเภทสอนใจ ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ที่เป็นความรู้สึกอยากทำดีเป็นคนดี
10. ประเภทชีวิตครอบครัว ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ รักสามัคคีปรองดอง และช่วยเหลือบุคคลในครอบครัวมากขึ้น

หนังสือเด็กช่วยพัฒนาพฤติกรรมเด็กทางด้านสติปัญญา

พัฒนาการของเด็กทางด้านสติปัญญา จะได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับจากการได้รับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านนี้ และหนังสือก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งไม่แพ้อิทธิพลทางด้านอื่น โดยเด็กจะได้รับความรู้ ความคิดเห็นวิธีการ ขั้นตอน ความจริง ปัญหา วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากการอ่านหนังสือ ซึ่งหนังสือแต่ละประเภทย่อมให้ความรู้อันก่อให้เกิดภูมิปัญญาในแง่มุมต่างกันไป ได้แก่ สารคดีท่องเที่ยวให้ความรู้ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในท้องถิ่นสภาพทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เรื่องราวเป็นวรรณคดี ช่วยให้เด็กได้ทราบถึงความงดงามของภาษา สภาพความเป็นอยู่ สรีรวิทยา ความเชื่อ ปัญหา และวิธีแก้ปัญหาของคนในสมัยใดสมัยหนึ่งที่แตกต่างไปจากยุคสมัยของตนเอง เรื่องราวเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน ช่วยให้เด็กได้เพิ่มพูนสติปัญญาเกี่ยวกับขั้นตอนการแก้ปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน การตั้งสมมุติฐาน การทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ การวิเคราะห์ปัญหา การสรุปปัญหาก่อนลงมือปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า หนังสือมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในเรื่องของการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กในทางภาษา ทางสังคม ทางอารมณ์ และทางสติปัญญา การให้เด็กได้อ่าน สัมผัสจับต้อง ได้ใกล้ชิดกับหนังสือจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

2.4 ลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย

ณรงค์ ทองปาน (2526 : 61-62) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของหนังสือไว้ ดังนี้คือ

1. เนื้อเรื่อง มีสาระสนุกสนาน ตื่นเต้น น่าสนใจ ให้ความรู้และเพลิดเพลิน ส่งเสริมจินตนาการ สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมและวัยของเด็ก
2. วิธีเขียน อาจใช้แบบเล่าเรื่องหรือให้ตัวละครสนทนากันแต่ต้องเป็นบทสนทนาสั้น ๆ ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ที่สำคัญต้องมีภาพประกอบ ภาพและเรื่องควรอยู่หน้าเดียวกัน
3. ความยากง่ายในการใช้ภาษาหนังสือสำหรับเด็กต้องใช้ภาษาง่าย ๆ สุภาพ และสะดวกแก่การเข้าใจ ระดับของภาษาเหมาะสมกับวัยและชั้นเรียนของเด็ก

จินตนา ใบชูกาฬี (2534 : 28-36) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเด็กไว้ดังนี้

1. เนื้อหามีวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน มีความคิดรวบยอดเพียงเรื่องเดียว ไม่สับสน

2. เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น วัย ความสนใจและภูมิหลังของนักเรียน สนุกสนาน บทสนทนาเหมาะสมกะทัดรัด
 3. รูปแบบของการเสนอเรื่องอ่านแล้วเข้าใจง่าย รู้เรื่องเร็ว การเลือกรูปแบบจะต้องใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ นิทาน ความเรียง บทความ หรือกวีนิพนธ์จะต้องไม่ปะปน สับสน
 4. หนังสือสำหรับเด็กมีรูปภาพเป็นส่วนประกอบสำคัญ ควรเป็นหนังสือภาพที่มีตัวหนังสือประกอบเล็กน้อย ภาพจะต้องชัดเจน สีสดใส
 5. สำนวนภาษา ใช้ภาษาง่าย ๆ ถูกต้องเหมาะสม สั้นกระชับใจความ ใช้ประโยคสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
 6. รูปเล่มควรมีขนาดกะทัดรัดไม่กว้างหรือยาว เพราะเด็กจะถือหนังสืออ่านไม่สะดวก มีความแข็งแรงทนทานลักษณะปกต้องทำให้เด่นสะดุดตาเพื่อเรียกความสนใจ
 7. หนังสือสำหรับเด็กทำเล่ม อาจมีกิจกรรมบางอย่างที่เหมาะสมกับวัย หลังจากอ่านหนังสือจบแล้ว เช่น มีคำศัพท์อธิบาย คำยาก คำถาม คำตอบ วาดภาพระบายสีตามเนื้อเรื่อง เนื้อเพลง
- การเลือกหนังสือสำหรับเด็กซึ่ง เฟลมมิง (Fleming. 1977 : 31-32) ได้กล่าวไว้มีดังนี้ คือ
1. เนื้อเรื่องและภาพ ความน่าเชื่อถือและให้ข้อมูลที่ชัดเจน เทพนิยายควรจัดให้เด็กที่โตหน่อยอ่าน ส่วนเด็กเล็กควรอ่านเรื่องที่มีตัวละคร 1-3 ตัวละคร
 2. ภาพสีสันและอธิบายชัดเจน ไม่ซับซ้อนจะดึงดูดความสนใจ โครงเรื่องควรจะธรรมดา สมจริง ไม่ซับซ้อน
 3. พยายามให้เด็กได้มีโอกาสได้พบข้อความซ้ำกัน ทำทางและสิ่งที่ทำให้ประหลาดใจ บทร้อยกรอง บทสนทนา การสรุปที่สมเหตุสมผลและเป็นที่น่าพอใจ หนังสือควรมีความแข็งแรงและสะดวกต่อการจับถือ
- สรุปได้ว่าลักษณะที่ดีของหนังสือเด็กต้องเป็นหนังสือที่มีความแข็งแรง กะทัดรัดเหมาะสมกับวัยทั้งเนื้อเรื่อง รูปแบบของเรื่อง ภาษา ภาพประกอบชัดเจนสีสันสดใส หนังสือสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่มีลักษณะพิเศษไปจากหนังสือประเภทอื่น กล่าวคือหนังสือสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่มีรูปภาพประกอบเรื่องราวเกือบทุกหน้า ขนาดและตัวอักษร สีและขนาดของภาพ ตลอดจนความยาวของเรื่องต้องเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก ซึ่งได้มี

นักการศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กันไป ทางด้านเนื้อหา ทางด้าน
รูปเล่ม ภาพประกอบ ตลอดจนการใช้สีและอักษร ดังนี้

ศุชาติ สวัสดิ์ศรี (2530 : 20-21) ให้ข้อคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของหนังสือ
สำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. ให้ข่าวสารแก่เด็ก
2. อธิบายข่าวสารนั้นว่าเป็นอย่างไร
3. พัฒนาค่านิยมหรือพัฒนาทัศนคติบางอย่าง เช่น ปลูกฝังความคิด

ความไม่เห็นแก่ตัว ความยุติธรรม

4. ส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ให้เด็กเข้าใจตัวเองและเข้าใจผู้อื่น รวมทั้ง
สิ่งแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

5. ต้องให้เด็กได้รับรู้บางสิ่งบางอย่างที่ดีที่มีอยู่ในหนังสือ
6. สร้างความสำนึกและกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกรักตัวเองในบางสิ่ง

บางอย่างที่ดี

7. กระตุ้นจินตนาการ
8. ให้แรงบันดาลใจซึ่งจะทำให้เด็กไปสานต่อ

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย (2515 : 89-90) ได้สรุปลักษณะ
ที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กดังนี้

1. คุณภาพด้านการพิมพ์ คือ สามารถพิมพ์ตัวอักษร และภาพประกอบได้
ชัดเจน มีสีที่ดึงดูดใจ ดึงดูดความสนใจของเด็ก

2. คุณภาพการจัดหน้าและรูปเล่ม ต้องจัดให้เป็นไปตามหลักจิตวิทยาเด็ก
หน้าหนังสือดูโปร่งตา หน้าหนังสือมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก

3. คุณภาพทางศิลปะ ภาพเขียนหรือภาพประกอบควรจะเขียนโดยให้
อารมณ์แก่ผู้อ่านอย่างประณีต การใช้สีต้องเหมาะสม บางครั้งสีอาจผิดธรรมชาติไปบ้างก็ถือว่า
เหมาะสมกับเด็ก

4. คุณภาพในการเขียนเรื่อง ผู้เขียนต้องมีความสามารถในการเขียน
ผูกเรื่องสนุกใช้ถ้อยคำสละสลวย เด็กอ่านแล้วเข้าใจ

หนังสือจึงเป็นเสมือนหัวใจของการสร้างทรัพยากรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
และประสิทธิภาพพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและสังคม การส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านและรู้ค่า
ของหนังสือ จึงเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ควรกระทำ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสู่ออนาคตที่สดใส

และเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองจึงเห็นความสำคัญของการอ่าน สละเวลาให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกรักการอ่านไปตลอดชีวิต

2.5 การเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็ก

การพิจารณาเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็ก ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือประเภทให้ความเพลิดเพลินหรือหนังสือสารคดี มีหลักสำคัญ 2 ประการ ที่ควรคำนึงถึง คือ

1. เลือกให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของเด็ก
2. เลือกหนังสือที่มีลักษณะดีและเหมาะสมกับเด็ก

ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เลือกซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน เช่น พ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะต้องมีความรู้ในเรื่องสำคัญ 2 เรื่อง คือ มีความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก และมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความต้องการและความสนใจของเด็ก

ความสนใจในการอ่านของเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก ในการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็ก ผู้เลือกจะเลือกตามความสนใจ และความต้องการของตนไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเด็กมีความต้องการและความสนใจแตกต่างไปจากผู้ใหญ่ เด็กจะไม่อ่านหนังสือเล่มนั้นถ้าไม่ตรงกับความสนใจของเขา เขาจะอ่านซ้ำซากโดยไม่เบื่อ ซึ่งความสนใจของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยต่าง ๆ ซึ่งนักการศึกษาจำนวนมากได้ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านของเด็ก ได้ประมวลความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก ออกเป็นระดับอายุดังนี้

1. อายุ 4-5 ขวบ ชอบดูรูปในหนังสือ ชอบนิทานสั้น ๆ ง่าย ๆ และกลอนสั้น ๆ
2. อายุ 6-8 ขวบ ชอบอ่านนิทานเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ต่าง ๆ สัตว์ป่า เทพนิยาย คำกลอนง่าย ๆ เรื่องจริงที่เคยพบเห็นในชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับชีวิตในบ้านและชีวิตในโรงเรียน
3. อายุ 9 ขวบ ยังชอบนิทานเรื่องสัตว์ต่าง ๆ อยู่ แต่ชอบเรื่องจริงมากกว่าที่จะให้สัตว์พูดได้ ชอบเรื่องผจญภัย ชอบนิทานเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ
4. อายุ 10 ขวบ เด็กวัยนี้ไม่ต่างกับเด็กอายุ 9 ขวบมากนัก

แต่เด็กชายจะชอบอ่านหนังสือเรื่องเกี่ยวกับค้นพบสิ่งใหม่ ๆ

5. อายุ 11 ขวบ เด็กชายชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับการผจญภัย
เด็กหญิงจะชอบอ่านนวนิยาย

6. อายุ 12 ขวบ เด็กชายชอบอ่านหนังสือผจญ หนังสือที่มีวีรบุรุษ
วีรสตรี หนังสือชีวประวัติ และประวัติศาสตร์ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะเริ่มอ่านนวนิยาย
สำหรับผู้ใหญ่ (ลมุล รัตตากร. 2506 : 49-50)

รัฐจวน อินทรกำแหง (2525 : 17) ได้กล่าวถึง ความสนใจในการอ่าน
ของเด็กในวัยต่าง ๆ ดังนี้

1. อายุ 2-4 ปี ชอบฟังคำพูดที่คล้องจองกัน การเห่กล่อม การร้องเพลง
ชอบหนังสือที่มีรูปภาพมาก ๆ

2. อายุ 4-6 ปี เริ่มมีความคิดคำนึง มีจินตนาการมากขึ้น ชอบเรื่อง
นางฟ้า เทวดา เรื่องเกี่ยวกับชีวิต สิ่งแวดล้อม ยังคงชอบหนังสือที่มีรูปภาพ

3. อายุ 7-8 ปี ชอบนิทานพื้นบ้าน และนิทานคำขวัญ ชอบเรื่อง
ชวนคิด ระบายนี้เด็กชายและเด็กหญิงเริ่มมีความสนใจในการอ่านต่างกัน เด็กหญิงชอบตุ๊กตา
ของเล่นสวย ๆ งาม ๆ เด็กชายชอบรถยนต์ เครื่องบิน และเครื่องบินตกลูก

4. อายุ 9-10 ปี ระบายนี้เด็กต้องมีความสนใจในการอ่านอย่างจริงจัง
เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจในการอ่านต่างกัน เด็กหญิงชอบนิทานที่กระฉับกระฉิม
เด็กชายชอบเรื่องผจญภัย เครื่องยนต์กลไก เด็กวัยนี้จะชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น
ชอบเรื่องชีวประวัติบุคคล วิทยาศาสตร์ งานอดิเรกต่าง ๆ เช่น การทำเครื่องบิน เลี้ยงสัตว์
นอกจากนี้ ด้านความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็กแล้ว
สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกก็คือ ความพร้อมในการอ่านของเด็กซึ่งเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ
ตัวของเด็กเองและสิ่งแวดล้อม

1. ตัวของเด็กเอง ซึ่งประกอบไปด้วยความพร้อมของร่างกาย
ความพร้อมทางสมอง ความพร้อมทางอารมณ์ และความพร้อมทางวิชาการ

1.1 ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่

1.1.1 ความพร้อมในการมองเห็น คือ สายตาที่มีความแข็งแรง
ทนทานพอที่จะเพ่งตัวหนังสือได้นาน ๆ จำแนกสิ่งที่มองเห็นได้ มีกำลังหยิบหนังสือได้
มีความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและสายตา

1.1.2 ความพร้อมในการฟัง เด็กมีอวัยวะในการฟังปกติ

สามารถจำแนกเสียงสูงต่ำ

1.1.3 ความพร้อมในการออกเสียง คือ อวัยวะในการออกเสียงปกติและสามารถจะพูดหรืออ่านได้ตามวัย

1.1.4 ความพร้อมของสุขภาพทั่วไป เด็กที่มีสุขภาพดีสามารถทำกิจกรรมต่อเนื่องได้นาน ๆ อันเป็นพื้นฐานในการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความพร้อมได้

1.1.5 เพศ จากการศึกษาของนักจิตวิทยาปรากฏว่า เพศหญิงมีความพร้อมเร็วกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเพณีทางวัฒนธรรม

1.1.6 ลำดับการเกิด เด็กที่เกิดในลำดับหลัง มักจะมีความพร้อมในการอ่านเร็วกว่าเด็กที่เกิดในลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพ่อแม่เอาอกเอาใจหรือไม่ก็เกิดจากการลอกเลียนแบบจากรุ่นพี่

1.2 ความพร้อมทางสมอง จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักจิตวิทยาการศึกษาพบว่า ความพร้อมในการอ่านของเด็กจะมีเมื่อเด็กอายุสมอง 6 ปี แต่เด็กย่อมมีความแตกต่างกันเป็นรายบุคคล อายุสมองไม่มีความสำคัญต่อการสอนอ่าน แต่ครูจะต้องรู้จักใช้วิธีสอนและสื่อการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถทางสมองของเด็กที่เริ่มอ่านหนังสือ

1.3 ความพร้อมทางอารมณ์เด็กเล็กหรือเด็กอนุบาลที่เข้าเรียนใหม่ ๆ มักเกิดความหว้าหว่ ต้องปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน อาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ครูจึงควรเป็นผู้ช่วยให้เด็กเกิดความอบอุ่น เกิดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ จะทำให้เด็กมีความสบายใจ มีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความพร้อมในการอ่าน

1.4 ความพร้อมทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ที่เด็กมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้วซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการอ่านมากขึ้น ความพร้อมทางวิชาการ ได้แก่

1.4.1 การรู้จักคุณภาพ สามารถสังเกตส่วนประกอบของภาพ หาความสัมพันธ์ของภาพ ใช้ถ้อยคำบรรยายภาพ

1.4.2 รู้จักวิธีอ่านหนังสือ คือ อ่านจากซ้ายไปขวา อ่านทีละบรรทัดและจับหนังสืออ่านได้

1.4.3 การรู้จักคำศัพท์

1.4.4 ความถูกต้องในการออกเสียงและการใช้ภาษา

1.4.5 สามารถที่จะเรียนรู้และสนใจในการอ่าน

1.4.6 ความสามารถในการปฏิบัติตามสั่ง

1.4.7 มีประสบการณ์ที่จะส่งเสริมการอ่าน

2. สิ่งแวดล้อม ได้แก่

2.1 อาชีพของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดามีอิทธิพลต่อความพร้อมของเด็กมาก เด็กที่มีบิดามารดาเป็นแพทย์ พ่อค้าหรือข้าราชการ น่าจะมีความพร้อมในการอ่านเร็วกว่าเด็กที่มีบิดามารดาเป็นชาวสวน ชาวไร่หรือกรรมกร ทั้งนี้เพราะว่ามีอาชีพเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัว และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในครอบครัวมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมได้

2.2 บุคคลแวดล้อม ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครองที่ใกล้ชิด
ให้ความใส่ใจในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก

2.3 สังคมที่เด็กอยู่ สังคมที่เจริญเด็กจะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เด็กในสังคมชนบทจะได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม

2.4 การสะสมหนังสือ ครอบครัวที่เป็นนักสะสมหนังสือจะทำให้บุตรหลานในครอบครัวเกิดความใกล้ชิดและจะรักหนังสือไปโดยไม่รู้ตัว

2.5 เหตุการณ์อื่น ๆ หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ และพ่อแม่ผู้ปกครอง สามารถนำเหตุการณ์นั้น ๆ มาเป็นเครื่องมือในการจัดประสบการณ์ให้กับบุตรหลาน เพื่อให้เกิดความพร้อมในการอ่าน (ภิญญาพร นิตยประภา. 2534 : 23-24)

นอกจากนี้ผู้ใหญ่จะทราบความสนใจในการอ่านของเด็กได้ นอกจากจะศึกษาจากตำราทฤษฎีต่างแล้ว ยังทราบด้วยการสังเกต ด้วยการพูดคุยไต่ถามเด็กถึงหนังสือที่เขาชอบ ในการเลือกหนังสือให้บุตรหลานในครอบครัว ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกหนังสือที่เขาสนใจภายใต้การแนะนำของผู้ใหญ่ที่เป็นพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ก็จะช่วยให้เด็กอ่านหนังสือที่ตรงกับใจความสนใจและเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้อย่างดียิ่ง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปกครองต่อการอ่านของเด็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็กของผู้ปกครองไม่มีงานวิจัยโดยตรงมีงานวิจัยที่คาบเกี่ยวในเรื่องของบทบาทของผู้ปกครองต่อการอ่านของเด็กดังนี้

งานวิจัยในต่างประเทศ

สการ์ธ (Scarth. 1973 : 3168-A) อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีความพร้อมของเด็กอนุบาล จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กอนุบาลและแม่ของเด็ก รวม 193 คู่ จากโรงเรียนในมลรัฐ Georgia โดยใช้แบบทดสอบ Metropolitan Peadiness Test, Peabody Vocabulary Test และออกแบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครอบครัว พบว่าฐานะเศรษฐกิจเป็นตัวทำนาย

ความพร้อมของเด็ก ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก

ฮอร์บี (Hornby, 1986 : 1102-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์กับครอบครัวที่มีต่อการอ่านในเวลาว่างของเด็ก พบว่า ระยะที่เด็กใช้ในการอ่านเมื่อมีเวลาว่างจะขึ้นอยู่กับรายการโทรทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็ก และรูปแบบของการสื่อสารในครอบครัว โดยศึกษาถึงอิทธิพลเหล่านั้นและอิทธิพลของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการอ่านกับโทรทัศน์ การศึกษานี้คาดว่า ครอบครัวจะเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ดังนั้น อิทธิพลที่มีต่อการอ่านนั้นจะเป็นตัวบอกความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก และเด็กกับการอ่านในเวลาว่างจะเป็นในทางบวก คือ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง จะมีความสัมพันธ์โทรทัศน์กับการอ่านน้อยกว่าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

แมคคัลลัฟ (McCallaugh, 1989 : 2688-A) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่านของเด็กอายุ 10-12 ขวบ ในช่วงฤดูร้อน ตัวแปรอิสระคือ การเข้าถึงวัสดุการอ่านและแหล่งที่ใช้ในการอ่านของเด็ก สิ่งแวดล้อมในการอ่านที่เป็นจุดประสงค์ในการอ่าน เครื่องมือที่ใช้ในการหาข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามสำรวจกิจกรรมในการอ่านเวลาว่าง รายการกิจกรรมการอ่าน ตารางสัมภาษณ์ผู้ปกครองทางโทรศัพท์ แบบสอบถามนี้ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 คน ที่สมัครเข้าร่วมค่ายพักแรมในเวลากลางวัน 4 ชุมชน ข้อมูลครั้งสุดท้ายที่ได้รับจำนวน 40 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็ก 75 เปอร์เซ็นต์ ได้รับสิ่งที่อ่านจากบ้าน 42 เปอร์เซ็นต์ ได้จากการอ่านในห้องสมุดในเวลาปิดภาคเรียน 20 เปอร์เซ็นต์ ที่สมัครเข้าร่วมโปรแกรมการอ่านในภาคฤดูร้อนของห้องสมุดท้องถิ่น 72 เปอร์เซ็นต์ ของเด็กที่บอกว่าแม่เป็นแบบอย่างในการอ่าน หนังสือสำหรับตนบอกว่า การอ่านหนังสือของพ่อแม่เป็นแรงจูงใจในการอ่านของตน ส่วนการจัดกิจกรรมการอ่านพบว่า มีเพียง 24 เปอร์เซ็นต์ ของกลุ่มตัวอย่างการอ่านหนังสือใช้เวลาเพียง 1 ชั่วโมง หรือมากกว่า 3 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลที่นำไปใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของอาสาสมัครในการอ่าน พบว่า การเลือกเข้าค่ายกลางวันเป็นการศึกษาที่จะให้ข้อมูลพื้นฐาน ให้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่านของเด็กระหว่างการเข้าค่ายฤดูร้อน แนวโน้มข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการของการอ่านของเด็ก ลักษณะและขอบข่ายของห้องสมุดที่บ้านและอัตรากรรมการอ่านตลอดปี

งานวิจัยในประเทศ

สมาน พลวิจิต (2518 : 50-51) ได้ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชสมาวิทยาลัย ในการส่งเสริมการอ่านหนังสือเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสืออยากให้เด็กรักการอ่าน ผู้ปกครองส่วนมากสนใจหาวิธีให้เด็กได้อ่านหนังสือ สนับสนุนให้เด็กยืมหนังสือและหาหนังสือให้อ่านมากกว่าวิธีอื่น ๆ ปัญหาก็คือ ไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับการประกอบอาชีพ

สหัทยา ชินสมบุรณ์ (2528 : 76-78) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของสภาพครอบครัวที่มีต่อการอ่านของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสายน้ำทิพย์ พบว่าสภาพครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการอ่านของนักเรียนตามตัวแปร คือ อาชีพ รายได้ การศึกษาของผู้ปกครองครอบครัวจึงมีอิทธิพลและบทบาทต่อการอ่านของเด็ก ผู้ปกครองที่มีอาชีพใช้วิชาชีพ มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กของตนมากกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง กิจกรรมผู้ปกครองส่งเสริมให้แก่เด็กของตนมี 5 กิจกรรมตามลำดับ คือ ให้เงินซื้อหนังสืออ่าน ซื้อหนังสือให้อ่าน ให้อ่านโดยไม่กำหนดเวลา อ่านตามช่วงเวลาที่กำหนด และเล่านิทานให้ฟัง

สุพร วงศ์สุนทรเลิศ (2528 : บทคัดย่อ) ได้สำรวจสภาพการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็กของผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู ในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนศึกษาปัญหาในการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็ก เปรียบเทียบแนวทางในการพิจารณาเลือกซื้อสำหรับเด็กของผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน และศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อหนังสือสำหรับเด็กวัย 6-9 ขวบ ในปัจจุบันพบว่าผู้ปกครองสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก โดยวิธีการซื้อหนังสือสำหรับเด็กให้อ่าน พิจารณาจากความสนใจของเด็ก ในด้านเนื้อเรื่องตรงกับความสนใจของเด็ก การใช้ภาษาคำพูด ตัวการ์ตูน์ ถูกต้อง ด้านภาพประกอบต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ภาพอธิบายเนื้อเรื่อง ด้านราคาไม่ต้องแพง ด้านลักษณะรูปเล่ม ตัวอักษรโตเหมาะสมกับสายตาของเด็ก การจัดภาพ คำบรรยายเหมาะสม นอกจากนี้เน้นเรื่องที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของเด็ก